

LJUDSKI TEDNIK

SPOMINSKI DNEVI
V MARGU

25. 1944. Začetek vo-
litev v krajevne in
okrajne NOO na
osvobojenem ozemlju
na Dolenjskem.
26. 1868. Rojen A. M.
Gorki.
26. 1943. Velika partizanska zmagava v Je-
lenovem Zlebu.
27. 1941. Ljudstvo
zrušilo vlado Cvet-
kovič-Matek.

Leto III. - Lir 15.—, Jugolir 10.—, Din 6.— Poština plačana Trst 18. marca 1948 Speditions in abbon. postale II. o gruppo Stev. 109

VERIGA SPLETK okrog Tržaškega ozemlja

Ameriški imperializem si hoče na Tržaškem ozemlju postaviti trdno vojaško bazo. To je več kot razvidno iz uradnega zadržanja vodilnih sil imperialističnega tabora do tako imenovanega tržaškega vprašanja, ko sabotirajo na vsakem koraku uveljavljanje mirovne pogodbe, v kolikor ta določa nastop guvernerja in jamči prebivalstvu Tržaškega ozemlja možnost vplivanja na notranje in zunanje-politični značaj nove države. Določilom mirovne pogodbe nasprotujejo če stalnišče narekuje vodilni sili protidemokratskega tabora — Ameriki njena ekspanzionistična politika, s katero hočejo ameriški kapitalisti rešiti svoje profite pred krizo, ki gloda kapitalistični sistem, mednarodni imperialisti pa obdržati svoj vpliv in zavreti pot osvoboditvi ljudskim silam k socialistični ureditvi sveta.

Mednarodni imperialisti svojega ravnanja seveda ne morejo upravičiti s priznavanjem svojih resničnih namenov. Oni se morejo posluževati prijetov in gesel, ki ljudem prijavajo. Zato govore, da branijo demokracijo (buržujsko seveda, ki imperializmu ne more škoditi), kadar so prisiljeni priznavati svoje vmešavanje v Grčiji in drugod, da rešujejo Evropo pred lakoto, kadar zagovarjajo Marshallov načrt in da delujejo v interesu miru, kadar sklepajo za hrbtom vojaške pakte z vazalskimi državami evropskega zapada in obeh Amerik.

Prikrivanje bistva svojega protidemokratskega delovanja z manevriranjem o demokraciji, mednarodnem sodelovanju, miru in podobnem, je značilno za vso politiko imperialističnega bloka kot celote in posameznih pripadnikov tega tabora z ZDA na čelu in prihaja popolnoma do izraza tudi v govorih in izjavah Trumana, Marshalla, Bevina, Churchilla, Bidaulta, Sforze in drugih. Zato se ne smemo čuditi, če je taka tudi politika angloameriške vojaške uprave Tržaškega ozemlja in če je zadnje poročilo generala Aireya Varnostnem svetu, sestavljeno iz istih fraz o demokraciji, miru in varnosti in za las podobno raznim čerčliadom, ki se odlikujejo po falzificiranju dejstev, nesramnih izpadih in drugih čednostih imperialističnih politikov.

O poročilu generala Aireya Varnostnemu svetu se je že mnogo razpravljalo. V zvezi s poznejšimi dogodki pa lahko smatramo Aireyev poročilo za začetni člen nove verige spletk, ki naj bi se bolj priklenila Tržaško ozemlje v sistem strateških točk ameriškega imperializma.

V prvem členu te nove verige predstavlja general Airey Varnostnemu svetu položaj v Tržaškem ozemlju z enostavno delitvijo prebivalstva na Italijane in komuniste, oziroma slovensko-komunistični del prebivalstva, hoteč s tem prikazati vse demokratsko prebivalstvo kot protitalijansko in tako spretno zakriti ogromne množice Italijanov, ki dejansko predstavljajo večino v demokratskem gibanju Tržaškega ozemlja. Glede javne uprave hoče general Airey ustvariti videz kot da demokratsko prebivalstvo, tako Italijansko, kot slovensko na noben način ne sme sodelovati v administrativnih organih, ki jih je postavila angloameriška vojaška uprava. Pri tem se sklicuje na znano stališče SIAU še iz leta 1945, ko je takratno ponujeno sodelovanje pomenilo odrekati

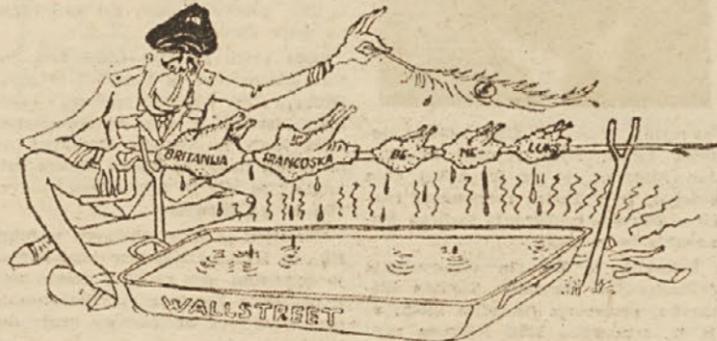
se osnovni liniji borbe za demokratske pravice prebivalstva in pri tem namenoma pozablja na spremenjeno stališče SIAU po vstopu mirovne pogodbe v veljavo. Izjavlja pa se general Airey za konstruktivno sodelovanje v vsem javnem političnem življenju Tržaškega ozemlja z znanim iredentističnim stališčem italijanskih reakcionarnih strank in skupin, ki ne priznavajo sklepov mirovne pogodbe in ki še vedno nasprotujejo tem sklepom vršijo kampanjo za revizijo mirovne pogodbe in priključitev Trsta k Italiji.

Z vsem tem hoče zavezniški general ustvariti videz ogrožanja javnega reda in miru na Tržaškem ozemlju in tako opravičiti metode nasilja proti demokratskemu gibanju in prikazati svetovnemu javnemu mnenju nujnost prisotnosti angloameriških čet na tem ozemlju in istočasno tudi opravičiti politiko zavlačevanja sporazuma o guvernerju, ki po Aireyevem mnenju ne bi bil sposoben drževati red in mir. S prikazovanjem take nemirne politične atmosfere hoče opravičiti še nadaljnje izključevanje demokratskega gibanja od vseh organov javne uprave. In končno je vse poročilo prežeto z duhom sovraštva do nove Jugoslavije.

Na soglasnost z italijanskimi iredentističnimi krogi, na ekonomsko in politično vključevanje Trsta v Marshallov plan in na preprečevanje naravne gospodarske funkcije Trsta za srednjo in vzhodno Evropo ter na sovraštvo do Jugoslavije, ki ga Airey ne prikriva, je navezan drugi člen verige.

General Airey je odpoval v Rim in tam sklenil z italijansko vlado tri dogovore gospodarsko-finančnega značaja. Angloameriška vojaška uprava kaj rada nastopa v vlogi skrbnega očeta državljanov Tržaškega ozemlja. Toda to očelovstvo se kaže vedno bolj hinavsko in koristolovsko. Skrb ZVU ni nesebična, kakršna bi morala biti, če bi bila poštena. Cena zanjo je usužnjevanje Tržaškega ozemlja ameriškem gospodarstvu in seveda ameriškim imperialističnim ciljem, čeprav je to nasprotno interesom tržaškega prebivalstva in nasprotuje naravni funkciji Trsta. Tako je pred dnevi tržaški reakcionarni tisk naznanil kot za uvod, da so v Ameriki izdelali načrt za 20 milijonsko dolarско posojilo Trstu. Takoj nato pa se je že z neprikrito radostjo razpisal o važnosti in pomenu dogovora med generalom Aireyem in italijansko vlado. Že samo to dejstvo bi lahko bilo dovolj zgovoren komentar k omenjenim dogovorom, saj je dobro znano, da tržaški reakcionarji in italijanski iredentisti radi volje podpirajo in z navdušenjem pozdravljajo vse, kar je v korist ameriškega imperializma, ker imajo od tega kot predstavniki domačega velekapitala neposredno korist.

Ko se je hrup o koristnosti Aireyevih dogovorov za Tržaško ozemlje polegel, ni ostalo od dogovorov nič več razen žalostnega potrčila, da bo Trst po volji ZVU in ZDA še nadalje ostal samo italijansko tržišče, tesno povezano tako z italijanskim gospodarstvom, ki hodi rakovo pot, odkar je (Nadaljevanje na 3. strani.)

NOVA «SVETA ZVEZA»

Čudna so pota zgodovine. Točno pred sto leti je marčna revolucija — opomlad narodova — razbila Metternichovo Sveto zvezo, s katero so se reakcionarne evropske vlade obvezale po zmagi nad Napoleonom, da si bodo medsebojno pomagale v zatiranju vsakega svobodoljubnega gibanja, ki ga je sprožila francoska revolucija.

In danes je ta zamisel ponovno vznikla z ustanovitvijo Zapadne zveze pod pokroviteljstvom ameriških imperialistov. Ves razvoj je šel z veliko naglico — pod pretvezo, da edogodkita v CSR ogrožajo demokracijo — skozi tri kratka obdobja: Cim je bila zaključena londonska konferenca treh zapadnih veselij o Nemčiji, so se sestali zastopniki Anglije, Francije, Belgije, Nizozemske in Luksemburga (Benelux) v Bruslju, da sklenejo gospodarsko, vojaško in politično zvezo, h kateri bi kasneje pristopile tudi ostale «Marshallove države». In v ta namen zasedajo od 15. t. m. v Parizu zastopniki šestnajstih držav, ki so pristale na Marshallov gospodarski načrt.

Namen londonske konference je bil pripraviti gospodarsko in politično vključitev Zapadne Nemčije v Zapadno zvezo. Francija se je pridružila politiki, ki jo izvajajo Angloameričani v Beconi. Tako se bo leta kunalu pretvorila v tricono, to je v Zapadno Nemčijo, ki bo pod ameriškim nadzorstvom in ločena od vzhodne Nemčije. Angloameričani so tako napravili korak naprej na poti kršenja jaltškega in potsdamskega sporazuma o enotnosti Nemčije ter se približali svojemu cilju — delitvi sveta na dva dela. Za Francijo pomeni londonska konferenca kapitulacijo in padev v (Nadaljevanje na 2. strani.)

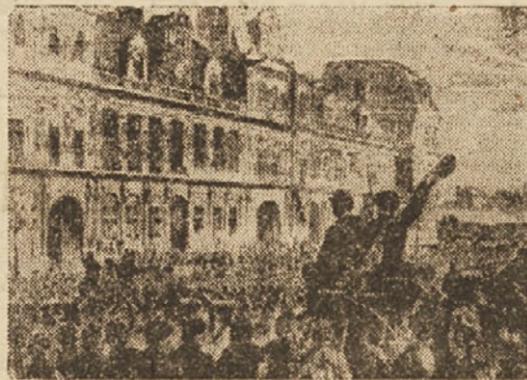
Razglabljanja ob stoletnici marčne revolucije

SREČKO VILHAR

Revolucionarni val, ki je l. 1848. zajel vso Evropo, zgovorno dokazuje, da je tedaj staremu družbenemu redu, fevdalizmu, odbila zadnja ura in še več: da je že v tej dobi buržoazija pričela grobo teptati tista načela, ki jih je sama proglašala za najsvetejša in prišla tako v konflikt s proletariatom ter delovnim ljudstvom ter razgalila očitno vso svojo idejno bedo.

Proletariat je tega leta prvič nastopil kot samostojen razred in razkril tako svojo moč, da je odsej parasitski razred buržoaznih izkoriščevalcev vedno bolj hitel z izpopolnjevanjem svojega policijskega aparata, da bi lahko ohranil svoje ogromno naropano bogastvo.

V ozadju revolucionarnih podvigov v letu 1848. tičejo velike družbene ter gospodarske spremembe Kapitalistični način gospodarstva je prodiral v zadnji kotiček Evrope. Gospodarska konkurenca med kapitalisti je že prerasla obseg ene uzele in postajala v vedno večji meri mednarodni pojav. Prav tako kakor se je širil kapitalizem, prav tako je rasel ter se uveljavljal nov razred: proletariat; in kakor se je širila in jačala kapitalistična konkurenca, tako je propadali mali producent, množil vrste proletariata in prav tako je postajala beda delovnega ljudstva vedno bolj neznošna. Sprito takega stanja se revolucionarni val ni mogel omejiti le na Francijo ali Anglijo (najmočnejši kapita-

V PARIZU 18. MARCA 1871 OB PROGLASITVI PARISKE KOMUNE

listični državi v Evropi), zajeli je moral vsaj tisti del sveta, kjer je buržoazija uspeła uveljaviti svojo oblast. Revolucionarni val ni puščal ob strani niti Kitajske niti kolonialnih dežel, pa čeprav v teh tedaj še ni prišlo do temeljitega obračuna med napredkom ter fevdalnim in buržoaznim mračnjastvom. Revolucija ne prihaja sama po sebi in morda zaradi tega, ker si jo v nekem trenutku ljudje zaželijo. Sele tedaj, ko velike gospodarske spremembe zavro vsako pot nadaljnemu napredku, ko zatirani občutijo na svojih lastnih ramenih vso težo strašne bede in spoznajo, da so v takem položaju njihova življenja resno ogrožena ter vidijo pot, ki vodi k rešitvi, peščica parasitov pa se zapleta v vedno večja nasprotja in tudi sama ne more več dalje po stari poti, tedaj postane revolucija zgodovinska nujnost.

Govorimo mar leta 1848. lahko o neki buržoazni revoluciji proti fev-

Ljudska vstaja v Iraku

CSR žaluje za Janom Masarykom

Partizani niso ničesar pozabili

Teror ne bo uklonil ljudstva

Srednji sloji v trenutni konjunkturi

Praga v politični in kulturni pomladi

Češkoslovaška kritika o tržaških umetnikih

„Zgodovina glasbe“

18. marec - dan Pariške komune

Tajnosti zemeljskih plasti

Dateljini in dateljnovne palme

Glinja zelo važna surovina

dalizmu ali pa gre morda za neke revolucionarne poskuse proletariata proti buržoaziji ter ostankom fevdalizma? Če to revolucije (mislimo na vso Evropo) pobliže razčlenimo, bomo v njej našli prvo kot drugo. Medtem ko nastopa v Franciji in Angliji proletariat za proti buržoaznim mogotcem, vidimo, da je bila v Italiji, Nemčiji, Avstriji ter Madžarski revolucija naperjena predvsem proti fevdalcem: Nagel razvoj industrije v Nemčiji je vodil k brutalnemu pustošenju obrtni ter unčjevanju malega in srednjega kmeta. Nemški pesnik Heine govori v tej dobi v svojih pesmih o strahotni bedi tkalcev v Sleziji (tu je prišlo l. 1844. do krvavega upora obubožanih obrtnikov ter delavcev). Docela enako stanje najdemo tedaj v nekaterih predelih osrednje Avstrije, Madžarske ter Češke. Buržoazija pa tu še ni bila na oblasti. Težila pa je seveda za tem, da se polasti fevdalnega državnega aparata. Medtem pa so ji vesti, ki so prihajale zlasti iz Francije, pretresale mozeg. Medtem ko je bil za velike francoske revolucije možen proti fevdalizmu še nek enoten nastop buržoazije, vseh malih producentov ter proletariata, kaže zdaj ta fronta že takoj od začetka na močne razpoke. Na Dunaju in v Berlinu so marca meseca l. 1848. pograbilili za orožje predvsem delavci ter obrtniki. V mnogih primerih so se jim pridružili tudi kmetje. Vrhnje plasti buržoazije pa so zaradi strahu pred delavci stale ob strani ali pa celo odkrito sodelovale s fevdalci. Tako stanje je seveda ohrabilo fevdalce in ti so lahko osredotočili vse zvoje silne proti tistim, ki so se najbolj dosledno borili, to je proti delavcem. 13. marca so bile ulice na Dunaju pokrite z barikadami in nekaj dni pozneje tudi (Nadaljevanje na 5. strani)

POŠIROKEM SVETU

KRONIKA

KITAJSKA LJUDSKA VOJSKA je osvobodila mesti Kirin, Sepingkaj in pristanišče Jingkov ter ogroža Cangčung. Število ameriških svetovalcev pri Cangču, ki je naraslo na dvajset tisoč mož — pravi ekspedicijski korpus. Gospodarsko stanje v Kuomintangovi Kitajski je tako obupno, da stane že kosček kruha 100 dolarjev.

V BUDIMPESTI so na zelo slovesen način praznovali 100letnico madžarske revolucije. Priloge so se udeležile tudi številne inozemske delegacije. V imenu SZ je govoril maršal Vorosilov in v imenu Jugoslavije Milovan Djilas.

GROF SFORZA bi rad sklenil s SZ tak trgovinski sporazum, da bi Italija prejela iz SZ surovine in hkrati bila oproščena plačevanja reparacij.

MARSAL SOKOLOVSKI, guverner sovjetskega zasedbenega področja v Nemčiji, je izjavil, da bo režim zahodnih velesil začela ista usoda kot Hitlerja. Sokolovski je podprl protest demokratičnih nemških strank proti ukinitju demokratičnega tiska, ki odklanja Marshallov načrt.

GRSKA DEMOKRATIČNA VOJSKA je v silni protioptenzivi zajela 100 monarhofaštov. Uprli so se trije vladni bataljoni.

VARNOŠTNI SVET je brezuspešno pretresal vprašanje imenovanja tržaškega guvernerja. Novih sej o tej zadevi ne bo, dokler ne pride možnost za sporazum.

V GIBRALTARJU so se skoncentrirale ameriške vojske ladje pod poveljstvom admirala Shermana. Menijo, da bodo te ladje za časa volitev križarile ob italijanskih obalah, da vplivajo na razpoloženje volivcev.

CESKOSLOVASKA SKUPŠČINA je soglasno odobrila vladni program. Beneševa žena je bila odlikovana z redom svobode za njene zasluge pri osvoboditvi CSR.

NOV VAL TERORJA proti črncem se razliva po južnih državah ZDA. Wallaceova stranka pa šanje vedno več uspehov, čemur se ne morejo načuditi njeni nasprotniki.

DUCLOS JE OBSODIL FRANCOŠKO VLADO, rekoč, da njena politika vodi v novo vojno. Dejal je: svi ste moralno ubili Masaryka.

SZ JE PROTESTIRALA zaradi sklepov londonske konferenec treh zapadnih velesil, zaradi bruseljske in pariške konferenec, rekoč, da ne morejo imeti pravne veljave, ker nasprotujejo sporazumu o zaveznikem nadzorstvenem svetu v Nemčiji.

HAASKO RAZSODISCE je zaključilo razpravo o incidentu v Kriškem prelivu in bo v kratkem izreklo razsodbo. Incident je povzročil prihod dveh angleških torpednih rušilcev v libanonske teritorialne vode pred dvema letoma.

PAPEZ JE IZDAL strogo obvezna volivna navodila. Zaradi najvišjih interesov Vatikanu, s katerimi skuša vplivati na volivce v prid demokristjanov.

DE GASPERIJEVA POLICIJA izvaja vedno večja nasilstva nad prebivalstvom, da bi ga prisilila h glasovanju za vlado. V Apuliji so proglasili obsedeno stanje.

TRUMAN JE ZAHTEVAL v kongresu nov dodatni kredit v znesku 55 milijonov dolarjev za Avstrijo, Francijo, Italijo in Kitajsko, ker so te države dosežanje kredite že izčrpale.

ZDA PONOVNO IZVAJAJO PRITISK na Dansko, da bi ji prodala otok Grenlandijo.

NA PARISKI KONFERENCI sestnajstih pretresajo načrt, po katerem bi se države podredile vrhovnemu štabu Marshallovega načrta in se s tem odrekle svoji neodvisnosti.

FINSKA DELEGACIJA bo odpotovala 22. t. m. v Moskvo na pogajanja za sklenitev prijateljske pogodbe s SZ. V sovjetski prestolnici se tudi sedaj bolgarska vladna delegacija.

ČSR žaluje za Janom Masarykom

Prejšnji teden je CSR začela globoka žalost. Njen zunanji minister Jan Masaryk, ki je že nekaj časa bolehal, je v živčni razrušanosti skočil s četrtega nadstropja svojega stanovanja in se ubil.

Pokojnik je bil sin ustanovitelja Českoslovaške republike Tomáša Masaryka, profesorja filozofije. Rodil se je 11. septembra 1886. Njegova mati je bila Američanka francoskega porekla Charlotte Garrigue. Od rane mladosti je živel Jan Masaryk v Pragi v ozračju mednarodne kulture. Zelo kot dijak je bil glasbeni kritik nekoga praškega časopisa. Po maturi ni odšel na univerzo kjer je njegov oče predaval filozofijo, marveč v Ameriko in je delal osem let kot navaden delavec v plavilih Chicaga ter se končno povzpél do mesta ravnatelja. Še kot navaden delavec je zvečer igral klavir pri kinopredstajah, da si je izboljšal svoje gnetno stanje.

Po osvoboditvi 1. 1918. je stopil v diplomatsko službo mlade CSR. Bil

je svetnik poslanstva v Washingtonu, nato pa 15 let poslanik v Londonu. Pridobil si je mnogo znancev in prijateljev. Vzdubil ga je sam predsednik Roosevelt, ki je Masaryka klical »John, my boy«.

Svoje velike uspehe v diplomaciji dolguje Masaryk dolgoletnim izkušnjam in ogromnemu znanju. Bil pa je tudi odličen pripovedovalec, rojen igralec, pianist, kuhar, pri vsem tem pa velik človekoljub.

Toda prišli so zanj težki časi, ko sta Chamberlain in Daladier prinista Hitlerju CSR v dar na srebrnem krožniku. Masaryk je tedaj izjavil: »Narod Jana Husa in Tomáša Masaryka ne bo nikoli narod sužnjev.« Mnogo prijateljev se mu je zaradi tega iznevrilo in ga zapustilo.

Osmamljen je odšel Masaryk v Ameriko in izjavil: »Ker sem izgubil svojo domovino, sem prišel v deželo svoje matere.« Zašel je razvijati močno propagando za osvoboditev svoje domovine.

Tedaj je postal tudi najožji sodelavec predsednika Beneša v borbi za obnovo CSR. V začetku vojne se je vrnil v London, kjer je bil imenovan za ministra zunanjih zadev v novoustanovljeni vladi CSR, ter uspel, da so tedanjim zavezniki priznali njegovo vlado ter se odrekli podpisom na monakovski pogodbi.

Po osvoboditvi je Masaryk zadržal ministristvo za zunanje zadeve in v tem svojstvu tudi sodeloval na konferenci v San Franciscu, dalje na vseh velikih vojnih mednarodnih konferencah v Lake Successu, v Londonu

in Parizu. Povsod je kot velik prijatelj vseh jugoslovanskih narodov vneto zagovarjal pravice slovenskega in hrvaškega naroda Slovenskega Primorja in Istre s Trstom, Gorico in Puljem do priključitve k Ljudski federativni republiki Jugoslaviji. Zato tedaj so ga imperialisti zaradi tega — kakor vse druge slovanske državničke — napadli in zmerjali s sovjetskimi satelitemi.

Najodločneje pa je Masaryk nastopil sredi februarja t. l. na konferenci zunanjih ministrov Poljske, Jugoslavije in CSR. Tedaj je ostro obsodil Angloameričane in označil njihovo politiko v Nemčiji kot biten sestavni del imperialističnih načrtov.

Ugotovili so, da je Masaryk vso noč pred svojo smrtjo čital v svojem uradu brzojavke in pisma iz zapadne Evrope in iz ZDA, v katerih so mu pretili in ga prekoravali zaradi njegove udeležbe v novi vladi. Vse to je Masaryka, ki je bil še sicer živčno slab, pretreslo in ga dovedlo do obupnega horsaka.

V izjavi, ki jo je dal Jan Masaryk dopisniku pariškega dnevnika »L'Ordre« glede zadnje krize vlade CSR in v zvezi s tem z znano anglo-ameriško-francosko deklaracijo, je Jan Masaryk dejal:

»Zelo lahko je dati izjave, s katerimi se obsoja politika tuje neodvisne države. Nič ni lažjega kot biti ogorčen nad tem, kar se dogaja pri sosedih. Toda českoslovaško ljudstvo je iz osnove demokratično in bo takšno tudi ostalo. Českoslovaško ljudstvo je izpregovorilo, izpremenba v naši

konceptiji demokracije je nova in precejšnja. Jaz sem šel vedno z ljudstvom in grem z njim tudi danes.

Nadaljeval je: »Našli so se pri nas ljudje, ki so mislili, da se lahko vlada brez komunistov ali celo proti njim. Jaz sem to tezo vedno ognjevitno zanimal. Nova vlada je bila imenovana na ustanven način in se bo držala ustave demokratske.

Stopil sem v to vlado kot prepričan demokrat in služil bom novi demokraciji kolikor bo to potrebno. Upodabam českoslovaškega ljudstva je, da smo in da bomo večni sosedi Nemčije. Nemški problem poznamo in ga razumemo in v razumevanju nemške nevarnosti je nova vlada in ves narod enoten in enoten ostanec.

Londonke in newjorske agencije so skupno s podlimi napadi proti českoslovaški vladi s bliskovito nečisto javile Masarykovo smrt. Proti Masaryku so svetovna reakcija in njeni različni pripadniki vodili sistematično kampanjo. Pošiljali so mu brzojavke in pisma ter izjavljali, da je izvršil stvažstvo, ko je pristopil v novo vlado. V zadnjih tednih so mu tudi žugali. Vsa ta sistematična obrkovalna kampanja je vplivala na Masarykovo živce.

Njegova smrt je teška izguba za državo, kar je poudaril predsednik vlade Gottwald. Neštete množice, ki so ga s predsednikom Benešem in člani vlade na čelu spremitale k zadnjemu počitku, so dokaz, da bo ohranil narod Jana Masaryka poleg njegovega očeta in hvaležnem spominu.

NOVA "SVETA ZVEZA,"

(Nadaljevanje s 1. strani)

večjo odvisnost od Wall Streeta. Saj je zaman zahtevala protislug za svoje klanje: odpovedala se je reparacijam in vsaki odcepitvi Porurja od bodoče nemške države. Izid londonske konferenec je že v naprej pokazal, proti komu bo naperjena ost bruseljske konferenec, kjer je petero držav sklenilo politično in vojaško pogodbo. Ne gre za obrambo proti morebitni nemški napadnosti — saj Zapadno Nemčijo vključujejo postopoma v Zapadno zvezo — marveč kujejo zaroto proti SZ in predvsem proti demokratičnim gibanjem v lastnih državah. Saj si pogodbenice obljubljajo medsebojno pomoč proti notranji vstaji in za obrambo kapitalističnega ureda. Vojaški značaj tega zasedanja je bil poudarjen s prihodom generala Montgomeryja in generala Reversa, načelnika francoskega vrhovnega štaba v Bruslju.

Prav tako so bili prisotni ameriški vojaški atašeeji. Nobenega dvoma ni, da bodo tudi ZDA dale svoje jamstvo bruseljskim sklepom, kar jim bo omogočilo vojaško vmešavanje v države pogodbenice.

Bruseljska konferenca je samo nova stopnja pronicanja ameriškega imperikalizma v Evropo. Vojske zapadnoevropskih držav se morajo poenotiti in vskladiti z ameriškim vojaškim sistemom. Za vzorec jim služi vojaška zveza med ZDA in južnoameriškimi državami.

Z bruseljsko pogodbo so hoteli postaviti pred izvršeno dejstvo države koristnice Marshallovega načrta, zlasti Švice, Norveško in Švedsko, ki se še upirajo pritisku Washingtona. Da bi jih še laže pritegnili, so hkrati vrgli v svet tendenciozne vesti o sovjetskem pritisku na skandinavski polotok.

Kot vaba v to past služi sedanje zasedanje sestnajstih držav v Parizu o Marshallovem gospodarskem načrtu. Čeprav poudarjajo javnemu mnenju gospodarsko plat Zapadne Evrope, vendar je jasno, da ima to združevanje predvsem politični in vojaški značaj. Kdo bo še verjel v socialistično organizacijo zapadnega gospodarstva, ko se pa zapadne države vedno bolj

oddaljujejo od socializma v svoji notranji politiki. Ali naj računamo na kakršno koli načrtno gospodarstvo v Zapadni Evropi, ko jo pa razjedajo protislujva in nasprotni interesi?

Ameriška pomoč samo večja ta nerod. Letos je uvoz iz ZDA v zapadnoevropske države nenehno naraščal, medtem ko je izvoz padel. Zapadnoevropske industrije bodo propadle zaradi poplave ameriških proizvodov, ali pa bodo morali najti novih tržišč.

Nemčija je tudi jabolko prepri; angloško-ameriško nasprotstvo glede Porurja; francoska vzemirjenost zaradi močne konkurence nemške industrije; strah v deželah Beneluxa zara-

di morebitnega dviga nemškega pristanišča Hamburga, kar bi zadalo udarec Antwerpnu in Amsterdamu.

Toda dogodki se vrtijo z veliko naglico in politkajo v ozadje vprašanje gospodarske in finančne pomoči Evropi. Marshallov načrt postaja začasen ukrep, ki ne zadostuje več. Vprašanje Zapadne Evrope se postavlja na vojaški osnovi. ZDA so začele izvajati načrt za obozištev z naročilom 35 tisoč letal. Francija zapira svoje tovarne letal in hkrati več število vojakov. To je edina točka, kjer se stvar no izvaja načrtno gospodarstvo.

Taka je danes zamisel Zapadne Evrope. Postala je nova Sveta zveza.

Ljudska vstaja v Iraku

Srednji vzhod postavlja imperikaliznu številne in neresoljive probleme. Pridružuje se jim poplani, ki ga povzročata Markosova vlada v Grčiji in ljudska vstaja v Iraku. Kakšno ponizanje za imperikalističnega kolosa, ki ne more ukrotiti nekaj tisoč grških partizanov in zaostalega malega ljudstva v obširni na pol puščavski deželi!

To širokomašno iraško ljudstvo šteje komaj 4 in pol milijona duš in živi v deželi, ki so jo nekaj imenovali Mezopotamija, ob rekah Efratu in Tigrisu ter meri 250.000 kv. km. Samo 45 odstotka prebivalstva je zaposleno v maloštevilnih industrijskih podjetjih. Velika večina kmetov je lastnica samo 10 odstotkov zemlje, medtem ko je ostalo v rokah grofov, cerkve in države. 95 odstotkov prebivalstva je neplemenega in 48 odstotkov kmetov nima stalnega bivališča, marveč živi na pol nomadsko življenje. 35 odstotkov otrok umre že v prvem letu starosti in povprečna življenjska doba prebivalcev znaša samo 27 let!

To je žalostna slika ljudstva, ki je v domovinskem podvigu odbilo po-

godbo o skupni obrambi, ki sta jo podpisala v Portsmouthu Bevin in Saleh Gabo Paša.

Pred prvo svetovno vojno je bil Irak turška pokrajina, ki pa je že zaradi svojega petroleja vzbujala pozornost nemškega in angleškega imperikalizma. Po prvi svetovni vojni je Irak prišel pod angleški mandat in 1. 1932 mu je Vel. Britanija podedila neodvisnost v smislu, kakor jo imajo države Srednjega vzhoda, ki so tesno podrejene imperikalističnim interesom gospodarsko in politično.

Na severu meji Irak na Turčijo, na jugu pa na arabsko puščavo. To je legendarna domovina pravilice »Tisoč in ena noč« in muslimanske prestolnice Bagdad. Tu so pa tudi osravnna ležišča petroleja v Mosulu in Kirkuku, ki ga izkorišča Irak Petroleum Company. Nekaj so angleški trusti imeli polovico delnice te družbe. Toda odkar je dolar postal neomejen gospodar v teh krajih in so se sagnali Cityja uklonili onim iz Wall Streeta, je družba prešla pod nadzorstvo Američanov.

Deželi vlada mladoletni kralj Fejzal,

sin princa Hašimta, ki se je 1. 1924 proglasil za vladarja. Podedil je narodu videz parlamentarne in demokratične ustave. Knez Abdullah upravljala deželo kot kraljev namestnik medtem ko se miadl Fejzal vzgaja v Angliji za vzhodnega in neodvisnega monarha!

Omejena politična svoboda, ki jo dopušča ustava, je omogočila različni socialnim razredom ustanovitve strank.

Najvažnejša je narodna demokratiška stranka, ki zastopa liberalno malo-meščanstvo, male posestnike in nekaj intelektualcev! Podpirajo jo tudi nekateri sindikati in uživa zaupanje ljudstva. Stranka ima zmernen program gospodarskih reform. Toda je odločna v svoji propagandi proti angleški okupaciji in v zahtevi po demokratičnem režimu.

Na desnici je več strank, med katerimi zastopa liberalna stranka veleposestnike in je že po strahotijah na oblasti s svojimi ministri, ki so naklonjeni imperikalizmu. Na skrajni levici deluje je ilegalni prepovedana komunistična partija.

Reakcionarne vlade veleposestnikov organizirajo volitve in pošiljajo v parlament svoje zveste služe, ki so najbolj razpoloženi do zavezniške Anglije. Le-ta je imela vse gospodarsko in finančno življenje dežele v svojih rokah, organizirala in opremljala je iraško vojsko in polico.

Zato ni čudno, če so večkrat v krvi zadušili stavke v Kirkuku, Mosulu in Bagdadu in da so na osnovi protikomunistične zakonodaje proglasili demokrate za tuje agente ter jih pozapri. Več komunističnih in sindikalnih voditeljev so obsodili na došmrtno ječo. Zapri so celo voditelja narodno demokratiške stranke, ker je protestiral proti krvavemu zatiranju stavk.

Val ljudskih protestov v Iraku proti tujemu zasluževanju je povzročil navdušenje v vseh arabskih državah. Reakcionarne arabske vlade in arabska liga skušajo načevati ljudstvo proti delitvi Palestre zato, da bi pozabilo na svoje zahteve po neodvisnosti in demokraciji. Toda prvi širokih množice se danes obrača proti starim politikantom, ki so orisljeni bežati iz dežele ali pa morajo povečati brezuspešno zatiranje patriotov. Zato so vzemirjeni Angloameričani dostavili vsem vladam Srednjega vzhoda načrt za borbo proti komunizmu, ki je pa propadel, ko so pokazali zadnji dogodki v Iraku

TAJNE Sredozemlja

Sredozemlje prepleta mreža ameriških letalskih prog. Ne gre tu za civilna letala, marveč za letelce trdnjave: za Amerikanca vode Sredozemskega morja niso več modre ali srebrne barve, marveč so pobarvane z anti-sovjelizmom — rdeča barva jih obsesta — in s črnim petrolejem.

Dva cilja namreč zasleduje ameriška strateška politika v Sredozemlju: držati v svojih krempjih Evropo in petrolej Srednjega vzhoda, ki je vir najbujnejših dobičkov za eno izmed bistvenih vej ameriškega gospodarstva. In da bi to dosegli, so ZDA postavile pravi borbeni mehanizem, ki obdaja Evropo in SZ z več tisoč kilometrov dolgim obročem.

Najprej Italija: kdor jo ima v svojih rokah, ta lahko nadzoruje celinsko morje. Američani so že davno spoznali važnost polotoka, ki je idealna letalozemlja. Ameriško gospodarstvo in politično pronicanje je pripravilo pot vojaškemu s pomočjo uslužne De Gasperijeve vlade, ki je 2. februarja letos podpisala z ZDA poleg prijateljske pogodbe tudi naslednja tajna vojaška določila:

- 1) Italijansko ozemlje bodo lahko uporabljale vojaške sile ZDA v primeru sovražnosti proti kakoli tretji državi. 2) Pristanišča in letalska oporišča v Italiji bodo za ves čas sovražnosti prešla pod popolno nadzorstvo ZDA. 3) Oprema in taktika italijanske vojske se mora zenačiti z ameriško. 4) Italija dovoljuje ZDA, da utrdijo italijanske kolonije v Severni Afriki in da zgradijo ameriška letalska oporišča na teh področjih. 5) Ohranitev sedanjega stanja na STO-ju.

Zagonetni otoki

Ameriška vlada ni nikoli zanikala obstoj tega tajnega dogovora. Tako je italijanski polotok ameriška vojaška pritlikinja. Ze sedaj so Italijanska letalska središča polna ameriških inštruktorjev in vojaških letal. Hkrati je obstrukcija Italijanske vlade proti imenovanju guvernerja omogočila »zakonito« bivanje anglosaških čet in vojnega brodovlja v Trstu. Trst in Paleschia in Južni Italiji sta dve oporišči v prvi borbeni črti.

V neposredni bližini Crnega morja in Dardanel tvorita Grčija in Turčija drugo ključno postojanko v Sredozemlju. Kljub številnim porazom, ki jih doživlja monarhohastična vojska, ostaja vendar grški polotok izredne važnosti za ameriške imperialiste. V primeru da zasede general Markos Atene in ameriška letalska na Peloponezu, v katere so vloženi težki milijoni, ostane vendar Američanom kot skrajna oporišča črt pas otokov: Thasos, Samotraki in bližnji Dardanel ter Kreta in Krf. V največji tajnosti gradijo z mrzlično naglico utrdbe na teh otokih.

Sosednjo Turčijo imajo ameriški stratezi za oporišče prvega reda. Znano je, da so Američani s 100 milijonskim kreditom reorganizirali turško vojsko. Pod vodstvom ameriškega generala Mac Bridea so zgradili strateške ceste proti sovjetski Armeniji, letalska in pomorska oporišča. Z novim kreditom 125 milijonov dolarjev bodo Američani okrepili turško letalstvo. Toda že sedaj je Turčija postala ameriška trdnjava: ZDA so ji odstopile 500 bombnikov in Anglija 2.000 lovcov.

Ameriška vojaška mislija se preobaraže v prvi ekspedicijski korpus. Po najnovejših izjavah so poslali Američani v Turčijo letalske in pomorske specialiste. Ena ameriška eskadrilja je celo bila premeščena iz Nemčije v Ankaro. Končno nameravajo poslati v Turčijo 40.000 vojakov in oficirjev Andersove poljske emigrantske vojske, ki bi okrepili in vežbali turško vojsko.

Petrolejska reka

Razgovori, ki jih ima s turškim vrhovnim štabom general Walter Kesser, vrhovni poveljnik ameriškega letalstva v Evropi, jasno potrjuje,

da imajo Američani Turčijo »za samokres, naperjen proti SZ«. S tem ogrožajo Donbas in kavkazijski petrolej.

Toda tudi drugo vprašanje močno vznemirja ameriške truste. Polastili so se vse Saudove Arabije in ležišče petroleja na Srednjem vzhodu ne toliko iz bojazni, da bi jim zmanjkalo petroleja, marveč iz čisto drugih razlogov.

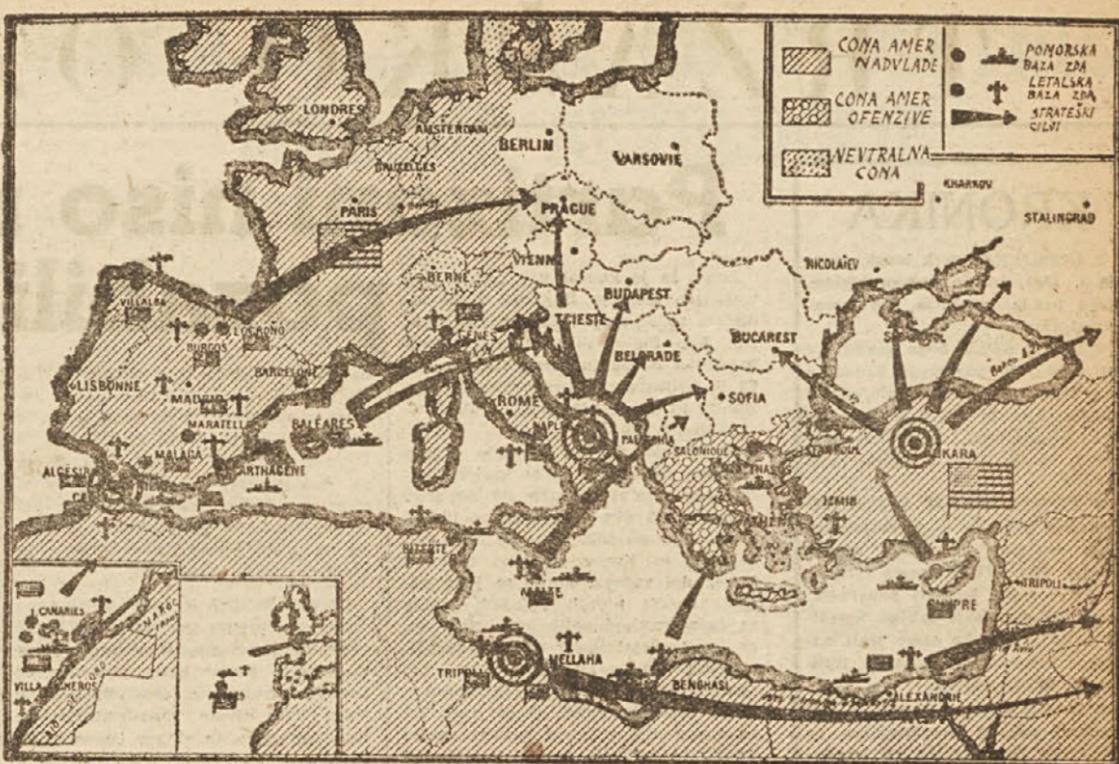
Ze sam obstoj tako bogatih ležišč petroleja (okrog 30 milijard sodov) bi ogrožal monopolistično ameriško industrijo, če bi ta ležišča ušla njeni kontroli.

Middle East Journal, glasilo ameriških petrolejskih trustov, pravi, da investira 7 petrolejskih družb, od katerih so štiri ameriške, pol milijarde dolarjev na Srednjem vzhodu. Njihov namen je podvojiti proizvodnjo petroleja.

In list zaključuje naslednje: »Posledice tega razvoja presegajo pomen petrolejskih ležišč. Ameriški kongres je že odobril 400 milijonov dolarjev za ohranitev neodvisnosti Grčije in Turčije. Preko tega grško-turškega mostišča se razteza Srednji vzhod v vsej svoji prostranosti. Ker sledijo privatne investicije vladinim dolarjem, je očitno, da se ZDA nameravajo za stalno naseliti na Srednjem vzhodu.

Ko se bodo končno ZDA usidrale na tem eksplozivnem področju, se bodo njeni odnosi z Anglijo in Francijo spremenili. Hkrati bodo ZDA v prihodnjih letih kljubovale SZ na novi fronti.

Toda kakšno zvezo ima s tem Sredozemlje? Ameriški načrt določa, da bo »ameriški« proizvodnja petroleja razdeljena v dva dela. Petrolej ameriškega kontinenta bo služil samo domačim potrebam, medtem ko bo petrolej Srednjega vzhoda in Arabije namenjen Zapadni Evropi. Zato ga bo treba prevažati preko Sredozemlja. In temu namenu bo služil 1.600 km dolg cevovod, ki bo dograjen l. 1949 in po katerem se bo pretakalo iz Arabije 300.000 sodov petroleja dnevno na ladje-cisterne v libanonska pristanišča. Se dva druga cevovoda gradijo, ki bosta vezala Iran in Irak s Sredozemljem.

Toda petrolejskim magnatom, ki usmerjajo ameriško politiko, se cedijo sline tudi po bogatih sovjetskih ležiščih petroleja ob Kavkazu. Zato gradi v Kumu (Iran) nekaj sto km od sovjetske meje več tisoč delavcev ogromno letališče. Zato tudi imajo Američani letališče v Dhahranu (Saudova Arabija), ki je stalo 5 milijonov dolarjev za »najvažnejše letalsko oporišče med Nemčijo in Japonsko«. In kakor poudarja Associated Press, približuje ta proga ameriška letala v oddaljenost nekaj sto km od sovjetskega Kavkaza.

Petroleju treba tudi pripisovati, da je ZDA spremenila svoje stališče glede Palestine.

Toda ali bo uspelo obdržati Američanom nadvlado v Sredozemlju, ki jim omogoča nadzorstvo zvez s Srednjim vzhodom in od koder bi si radi odprli vrata v Srednjo Evropo. Ali so njihove predstave — Italija, Grčija in Turčija — dovolj trdne? Glede Italije se množijo grožnje, da bodo ZDA neposredno vojaško posegle v primeru zmage ljudske fronte pri prihodnjih volitvah. Ne bomo se spuščali v to, ali gre za bluff ali za stvarno odločitev.

Vsekakor te grožnje dokazujejo, da so Američani vznemirjeni in da resno predvidevajo možnost umika ameriške nadvlade iz Italije. Podobno je s položajem v Grčiji, ki ga lina vplivni Walter Lippman za »neuspelo afero« in predlaga ameriški vladi popuščanje.

Ameriško vojno ministrstvo že dela realistične zaključke za primer, če bi mu postala tla južne Evrope prevročna pod nogami. Na drugi strani Sredozemlja, na afriški celini so začeli z gradnjo novih oporišč: Mellaha blizu Tripolisa je prvo oporišče v strateški verigi, ki bo vezala ZDA s Srednjim vzhodom preko azorskega otočja v Atlantiku in preko črnega kontinenta. Ta zveza utegne nadomestiti evropska mostišča v primeru umika iz Grčije in Italije. V ta namen je dala Francija na razpolago Američanom pristanišče Bizerto v Tunisu.

Spanija - glavno oporišče

Toda temeljni kamen ameriškega strateškega mehanizma v Sredozemlju je Spanija. Španski štrikot tvori naravno oporišče za vsak poskus osvajanja kontinentalne Evrope. Hkrati kontrolira vhod v Sredozemlje s Španskim Marokom nasproti Gibraltarja in s Španskim Rio Tinto tvori zvezo z ameriško celino preko portugalskih Azorov.

Za te načrte nudi Franko politično poročstvo, čeprav ga utegnejo Američani zamenjati nekega dne s kakim Don Juanom. Tako nam postane jasno, zakaj je ameriška vlada dovolila španskim bankirjem, da se pogajajo za posojila v Ameriki, v znesku 250 milijonov dolarjev. S tem denarjem bodo lahko dovršili pomorska in le-

taliska oporišča, ki jih deloma že gradijo, in sicer ne samo v kontinentalni Spaniji, marveč tudi na Kanarskih otokih in na Balearih ter v španskih kolonijah, v Maroku in v Rio Tinto, kjer uporabljajo politične kaznjence.

Francova Spanija je že sedaj oporišče za morebitni napad. Je zvest pes čuvaj za ZDA, ki bodo gotovo izposlovale, da bodo Spanijo ponovno sprejeli v mednarodno letalsko organizacijo, od koder jo je OZN izključila. Tako bodo španska letališča nemoteno lahko sprejemala »ameriško osebje«, ki bo skrbelo za »varnost letalskih prog«.

To so rezultati tajnega obiska admirala Shermana, vrhovnega poveljnika ameriške mornarice v Sredozemlju, v Madridu. In zato tudi ni čudno, če so ZDA pritiskale na Francijo, da je odprla mejo v Spanijo. Kakor je rekel Bidault: »Prijatelji naših prijateljev ne morejo biti naši sovražniki«.

Šest tisoč kilometrov daleč od svoje domovine gradijo Američani vojaški sistem. To je isto, kot bi SZ ustanovljala v Mehiki in Kanadi svoja letalska oporišča, da bi se polastila Panamskega prekopa. Cilji, ki jih Američani zasledujejo, so jasni, toda ali bodo tudi rezultati skladni s to velikopoteznostjo? Stratezi se igrajo z oporišči in silami kot otroci s kroglicami. Toda zgodovino delajo živa bitja — ljudje.

(Po «Action»)

Veriga spletk okrog Tržaškega ozemlja

(Nadaljevanje s 1. strani)

Žrtev vedno večjega usuznevanja ameriški gospodarski politiki. Za navideznim spoštovanjem mirovne pogodbe (ker naj bi omenjeni dogodki pomenili izvedbo določil mirovne pogodbe, ki določajo, da mora Italija dobavljati Tržaškemu ozemlju denarna sredstva in tuje valute za vso dobo, ko bo Tržaško ozemlje obdržalo kot zakonito plačilno sredstvo italijansko liro) stoji dejansko kršenje mirovne pogodbe, ker ni dvoma o tem, da je glavni cilj politike ZVU postaviti zid med STO in Jugoslavijo in drugimi zalednimi državami, kar pomeni v praksi uničiti svobodno eksistenco Tržaškega ozemlja.

Končno so ti dogovori služili tudi v propagandne namene, tako za De Gasperija v volilni kampanji kot za tržaške reakcionarne italijanske stranke, ki se ničesar tako ne boje kot ravno ekonomske povezave Trsta z naravnim zaledjem, ker bi le-ta najzgovorneje pokazala, kako ni dvig življenjskega nivoja tržaškega prebivalstva prav nič odvisen od Italije, pač pa edino od jugoslovanskega in srednjeevropskega zaledja.

Iz istih razlogov je tržaški reakcionarni tisk z velikimi in kričnimi naslovi pritaknil k prvima členoma še tretjega v obliki čudovitih ugotovitev nekaterih ameriških poslancev, ki so lanskega septembra obiskali Trst. Ti očitno zelo bojazljivi dolarski junaki so prav sedaj (po Alreyevem po-

ročilu, njegovih pogodbah z Italijo, v času v tajinstveni molk zavitih pogajanj med ZVU in jugoslovansko gospodarsko komisijo) na ves glas ugotovili dobesedno, da »bo težko, če ne nemogoče, obdržati neodvisnost in samostojnost Svobodnega tržaškega ozemlja, če to ne bo moglo računati na pomoč iz inozemstva in da je »glavna ovira za razvoj Tržaškega ozemlja v ustvarjalni gongji Jugoslavije proti neodvisnosti in napredku Trsta. Te grožnje in nasilja so ustvarila iz Trsta mrtvo mesto.« In še asedaj je popolnoma jasno, da v resnici Jugoslavija ni sprejela duha sklepov o ustanovitvi Tržaškega ozemlja in da dela sedaj na tem, da preide TO pod komunistično kontrolo. ZDA ne smejo dopustiti pod nikakršnimi pogoji, da bo to doseženo. ZDA morajo biti pripravljene, da podvzamejo takojšnje ukrepe za zagotovitev neodvisnosti ozemlja, za njegovo priključitev v program evropske obnove, za popolno vključitev njegove industrije in transportnega sistema v ameriško in zagotovitev največje možne podpore ameriškim četam na Tržaškem ozemlju.

Ce vsega tega ni, so si morali ameriški poslanci pač vse to izmisliti, kajti ZDA se morajo opravičiti da združujejo svoje čete na Tržaškem ozemlju. »Jugoslavija grozi na mejah Amerike«, vpiljejo reakcionarji v ZDA in »komunistična nevarnost ogroža neodvisnost Amerike v samem Tržaškem ozemlju.« Na Opčinah je treba

postaviti zid proti Jugoslaviji, na mejah Tržaškega ozemlja pa barikade proti komunizmu, pravijo oni, v resnici pa dobro vedo, da ne samo proti komunizmu, temveč proti vsemu ljudskemu bloku, če se nadejajo izpeljati svoje načrte s Tržaškim ozemljem do kraja.

In tukaj so pristavili četrti člen: SIAU — ljudsko fronto proč od upravnih organov, oblast četudi samim starim zagrizenim fašistom, samo ne ljudstvu, ker bi to prehitro naredilo red, še preden bi kolonizatorska politika mogla roditi pogubne posledice.

5. marca je zavezniki obveščevalna služba izdala poročilo, da so se sestali člani Conskega sveta ter občinske uprave in zastopniki zavezniške vojaške uprave, da se pogovore o ustanovitvi novega posvetovalnega telesa. Poleg posvetovalnih funkcij bi to telo, ki bi predstavljalo večino interesov tržaškega prebivalstva, zlasti skrbelo za učinkovito povečanje civilne sodelitve pri upravljanju cone A Tržaškega ozemlja itd. Poročilo o sestavi telesa bo objavljeno po nadaljnjih razgovorih.

Prebivalstvu Tržaškega ozemlja se torej obeta, da bo kmalu izvedelo, kdo po pojmih ZVU zastopa večino njegovih interesov. Znano je, da predstavljata Conski svet in tržaška občinska uprava skupino samozvanih italijanskih (brez slovenskih) reakcionarnih močitev, ki zastopajo interese ita-

lijanskih reakcionarnih strank in svojega kapitala. S temi ljudmi se razgovarja ZVU za delovanje »v duhu mirovne pogodbe« (spoštujejo je pa ne niti eni niti drugi). Govorijo o neki večini interesov v zvezi s Conskim svetom, ko istočasno dobro vedo, da predstavljajo italijanske reakcionarne stranke mrtna ogrožja italijanskega irendentizma in ko prav tako dobro vedo, da je večina tržaškega prebivalstva združena v slovensko-italijanski antifašistični uniji, preko katere pa gredo brez omebe. Izvršilni odbor SIAU-ja in demokratično prebivalstvo Trsta je zato ponovno manifestiralo svojo voljo, da hoče sodelovati v vseh organih oblasti in da morajo odgovorni faktorji danes to bolj kot kdaj koli prej upoštevati, če nehoje kršiti na najnesramnejši način mirovne pogodbe.

Obetajo se še novi člani v zasužnjevalni verigi, kajti strah pred demokratskimi silami ima velike oči. Vendar se v nasprotnem taboru vse bolj pogosto sprašujejo, da-li bo vse to pomagalo; bo li mogoče zadržati verigo okrog rok delovnega ljudstva, okrog Tržaškega ozemlja in okrog umetnega protidemokratskega bloka in ga zavarovati pred naravnim razvojem človeške družbe. Resno jih skrbi in mizel pot jih obliha, ko samo pomislijo na potek volilne kampanje v Italiji, na delavsko gibanje v Franciji, da o zmagah grških partizanov in Kitajске ljudske armade niti ne govorimo.

KRONIKA

* **CEPLJENJE** vseh otrok, rojenih 1. 1949, bo po nalogu higienske urada po šolah, in sicer brezplačno.

* **NOVO SOLO** bodo gradili za del mesta, ki vključuje Kolonkovec, Rovte in Sv. Soboto, toda prostor, kjer bi naj šola stala, je silno neprimeren; se je čas premisliti si in izbrati primernejši prostor.

* **ZA POTOVANJE V ITALIJO** potrebna potrdila o državljanstvu onim osebam, ki imajo modro osebno izkaznico z dvema črtama, bo začel zopet izdajati anagrafski urad. Ne potrebuje takega potrdila, kdor ima kako staro legitimacijo, s katero more dokazati italijansko državljanstvo.

* **NABIRALNA AKCIJA**, ki naj omogoči nabavo streptomicina za tovarišico Bruno Unasič s Konkonela, ki je med osvobodilno borbo pri izvrševanju svoje naloge obolela na pljučih, še nadaljuje; prispevke sprejema uprava Primorskega dnevalnika.

* **OMEJENA BRZINA** je predpisana za motorna vozila po obalni cesti iz Trsta proti Tržiču. Vendar se vojaški avtomobili za predpise pogosto ne zmenijo in samo sreči se mora zahvaliti nek vojaški šofer, da ni v petek proti večeru tebebil s ceste v morje, ko je njegov kamion že podrl dva občestna kamna, a ga je tretji še vendar obdržal nad prepadom. Ni treba posebej omenjati, da taki divjaki spravljajo v nevarnost tudi življenje ljudi.

* **GASLINI GIROLAMO**, predsednik družbe «Gaslinis», kaže do svojega delavstva in tovarniškega odbora tako trdovratnost, da je moral tovarniški sindikalni odbor pretrgati z njim, oziroma z direktorjo tovarne vsako sodelovanje; zadržanje tega gospoda je namreč zavzelo še provokatorske oblike. O tem je bila obveščena tudi vojaška uprava.

* **ZIVILSKE NAKAZNICE** bodo prekontrolirali. Kdor je odsoten več kot en mesec, mora nakaznico vrniti; pa še nekateri predpisi so, katerih kršitelji morejo biti kaznovani z zapornim do 1 leta ali globo do 10.000 lir.

* **OHLADILO** se je spet nekoliko po zelo toplem vremenu, ki je trajalo do prejšnjega četrtega.

* **PRIREDTIVE** za mednarodni mladinski tečen se bodo pričele v soboto zvečer.

* **ZVEZI INVALIDOV IN POHABLJENCEV** vojaška uprava ne dovoli delovanja. To je razvidno iz pisma, ki ga je zveza prejela od vojaške uprave in ki ga je podpisal polkovnik Gardner.

* **V BARKOVLIJAH** so kosce odprli šolo, ki je bila derekvirirana in popravljena. Slovenski otroci imajo šest učilnic v prihičju in prvem nadstropju, italijanski otroci pa imajo drugo nadstropje.

* **VEČJI PRISPEVEK** za gradnjo ljudskega doma v Trstu je poslala skupina Tržičanov iz New Yorka.

* **SLOVENSKO NARODNO GLEDALISCE** bo gostovalo v petek 9. marca ob 20. uri na Opčinah s «Kraljem na Betajnovcu», v nedeljo ob 18. uri pa na Proseku z «Ane Christie».

* **DOBER «KSEFTA»** bodo napravili esuli. Če hočemo namreč lahko dobe 10 kg (1) sladkorja po 240 lir za kg in 1 kg kave po 380 lir. Tržaškim delavcem odjedajo delo — če se raje ne ukvarjajo s kakimi drugimi nečednimi posli, kamor spada tudi metanje bomb — potem pa dobivajo še podpore.

* **PARNIK «MAKARSKA»**, ki je last «Jadranske linijske plovidbe», je te dni pričel redno voziti med Puljem in Trstom. Pristaja ob pomolu pri ribarnici.

* **ZELO NEPOVOLJNO SE JE IZRAZIL** o tukajšnji asocijalistični mladini predstavnik italijanske socialistične stranke, ki je v soboto in nedeljo prisostvoval kongresu socialistične mladine v Trstu.

Partizani niso ničesar pozabili

Zopet se je končal nek proces pod vodstvom majorja Baylissa. Pred sodiščem so se morali zagovarjati tovariši Ado Slavec-Vižintin, Ivan Kante, Milan Hussu in Karel Košuta, čes da so prisostvovali nedovoljenemu sestanku in da se niso pokoravali policijskim naredbam.

Ko človek prečita poročilo o tem procesu, dobi vtis, da se major Bayliss rad norčuje. Razen na denarno kazen (prva dva obtožena po 10.000, druga dva po 5000 lir) sta bila tov. Vižintin in Kante obsojena tudi na mesec dni zaporu, ki pa se jima odpusti zaradi njihovih vojaških zaslug za časa osvobodilne vojne. «Nerijetno je», je dejal major Bayliss obojediti ljudi s tako slavno preteklostjo. (Razen da je bil tovariš Vižintin v borbi večkrat ranjen, je dal tudi kri za transfuzijo v korist nekega ranjenega zavezniškega vojaka.) «Bilo bi torej mnogo boljše, če bi sledila istim idealom miru, za katere smo se borili. Toda zdi se, da sta nanje pozabila».

Obtoženci z Nabrežine kakor toliko drugih obtožencev, ki se morajo zagovarjati zaradi enakih ali podobnih obtožb, so se borili na strani zaveznikov. Če mogoče marsikateri zavezniški vojak ni vedel, zakaj in čemu se bori, se pa o borbi iz osvobodilne vojne kaj takega ne more reči. Poslednji kurirček, vsaka ženica, o kateri okupator niti ni slutil, da je varen člen v konspirativni povezavi, si je bila na jasnem, kdo je sovražnik in kaj je treba z borbo doseči. Tisoči in tisoči so dali svoje življenje ali svoje zdravje, zato da bo narod svoboden, potem ko bo fašizem uničen. Vojna se je končala, ker je bil sovražnik na bojnem polju poražen. Za nekaj časa se je tudi previdno potuhnil.

Toda zapadnim zaveznikom, ki jih v vojni ni vodil isti ideal kot naše borce, so kmalu postali doverljivi sovražniki nekam pa moč simpatični. In tako vidimo razne vojne zločince od policijskih trinogov pa do generalov in maršalov, kako se vračajo na svoje prejšnje položaje, kako postajajo drzni in kako uživajo očito odobravanje Angloameričanov.

Naši borci, katerih gesto je bilo smrt fašizmu, ob vsem tem pač ne morejo biti ravnodušni. Preveč se zavedajo, da je lahko drugi del gesla «svoboda narodov», ob ponovnem razrastu fašizma le še zaželeni ideal. Zato se niso prav nič oddaljili od svojega programa izza časa narodno osvobodilne borbe, prav nič niso pozabili na veliko idejo miru. Zanje je namreč jasno, da mir ni mogoč brez svobode: svobode za nas pa ne bi bilo, če bi postal fašizem spet močan — torej se je treba proti njemu boriti. To je bistveni del našega programa danes, kakor je bil včeraj. Uničenje fašizma je conditio sine qua non za našo svobodo in za vse nadaljnje izvajanje našega programa. Potemtakem nismo mi, niso naši borci, nista Vižintin in Kante tista, ki sta na kaj pozabila, temveč je treba iskati tiste, ki so pozabili, za kaj je šlo v zadnji vojni, kje drugje, z. Bayliss. Razen seveda, če so se neki od zaveznikov delali, da se bore z istim ciljem kot mi, a so bili njih

namenj in računaj čisto drugačni. Toda tedaj je že vsaj z ene strani iskreno sklicevati se na skupno borbo za iste cilje; neiskreni so tisti, ki se v vojni niso bili iskreni; tisti, ki so se borili proti fašizmu samo, v kolikor je ogražal njihove svetovne pozicije, namesto na svobodo narodov pa so mislili zgolj na razširjenje in utrditve svojih imperijev.

Gospod Bayliss je tudi odkril neko drugo zanimivost; povedal je, kako se prebivalstvo sistematično hujša proti policiji. Kadar koli mora namreč policija nastopiti, je dejal, da razžene kako nedovoljeno manifestacijo, se množica upira in s tem izzove kako aretacijo; tedaj sledi nova demonstracija in nove aretacije in tako gre ta stvar v neskončnost. Toda stvar je že od vsega početka napačno postavljena. Policija namreč intervenira, ko

der je prav nič ni treba, ko ne gre za nikako nedovoljeno zborovanje. Tu gre za čisto navadno izživanje, ki se kaj lahko zaključi s kako aretacijo. Čemu vsi ti nastopi policije, čemu vsa ta izživanja, je pa spet stvar zase. Gospod major Bayliss ni tako naviden, da ne bi o tem kaj vedel.

In končno je pri tem procesu proti Nabrežincem kot pri tolikih drugih zanimivo tudi to, da so obtoženi udeležbe na nedovoljenih sestankih vedno le pripadniki demokratičnih organizacij. Če so sestanki vseh socialističnih strank in krožkov za vzgojo zločincev vedno dovoljeni, za to se vneta policija ne mení. Ne da bi o tem na dolgo razpravljali, lahko ugotovimo po domače: vrana vrani očel ne izkljuje. Od take policije, kot je tržaška civilna policija, drugega ne moremo pričakovati kot preganjanja demokratičnih množic ter razbijanja njihovih sestankov, kar je v bistvu isto, kar so počeli fašisti. Ničesar torej nista pozabila tovariša Vižintin in Kante.

Teror ne bo uklonil ljudstva

Komaj se je končala razprava z obsojno tovarišev iz Nabrežine, že je vestna enajboljša policija na svetlo poskrbelo za novo enedovoljeno zborovanje. Ko so se v ponedeljek zvečer Rimanjci komaj dobro zbrali in se sestanek OF še niti ni pričel, je že vdrl v dvorano civilni policaj, ki ni nikogar od navzočih vprašal, za kaj gre, temveč je zahteval od predavatelja iz Trsta osebno izkaznico. Ko jo je ta pokazal, mu jo je policaj skoraj iztrgal iz rok in jo vtaknil v žep. Ljudje je to nesramno dejanje razburilo in glasno so zahtevali, naj policaj izkaznico vrne. V odgovor sta policaj in angleški vojak, ki je bil z njim, naperila proti ljudem puške. Tak terorizem je le še bolj podčrpal Rimanjce. Terorista sta se umaknila, a kmalu je privrelo v vas angleško vojaštvo in pozneje se je pokazal v bližini celo tank. Nazadnje je policijski inspektor pozval predavatelja, naj pride z njim, da mu vrne dokumente. S tem sta bila tovariši

predavatelj in njegov šofer aretirana, kar so potrdili na policijski stražnici pri Sv. Soboti s tem, da so oba natančno preiskali in zaprli kakor druge aretirance. Naslednjega dne so ju izpustili, ko so uvideli, da je bila aretacija nezakonita. (To pa še ne pomeni, da civilna policija pri vsaki nezakonitosti s svoje strani takoj popusti.)

Pri tem rímanjskem primeru moremo ugotoviti, da gre pri teh enedovoljenih sestankih za kaj več kot zgolj za neodgovorne posege posameznih pregorelih policaj-

jev. Prvič imajo ti teroristični nastopi civilne policije svoj izvor v fašistični mentaliteti njenih članov. Treba si je biti na jasnem, da je z malenkostnimi izjemami vsa policija prežeta sovraštva do vsega, kar je demokratično, slovensko in kar le diši po partizanstvu.

Dejstvo, da pride v dvosano s policajem čudi angleški vojak ali mogoče vojaški policist, pa daje terorističnim akcijam policije še drug pečat. Nobenega dvoma ni več, da gre tu za nek načrt, ki je bil narejen na kakem višjem mestu kot je štab policije. Gre za premišljeno izživanje mirnega ljudstva, da potem laže trobijo v svet poročila, da naše demokratične organizacije povečujejo občutek nezaupanja v obstoj neodvisnosti Tržaškega ozemlja, tako da je nastop vojaštva videti upravičen in potreben. Nadalje je ta načrtni terorizem odlično sredstvo — tako vsaj mislijo tisti, ki so ta načrt sestavili — za ustrahovanje našega ljudstva. S tem pa so gospodje mahnilli mimo cilja, kajti demokratično ljudstvo Tržaškega ozemlja se ne bo dalo ustrahovati.

Taki nastopi policije ob asistenci okupatorskega vojaštva ali policije imajo še drug, zelo lokav cilj. V vsakem primeru je s posegom civilne policije vsaj za tisti večer sestanek onemogočen. Za posledico imajo nastopi policije tudi eno ali več aretacij vplivnejših tovarišev, katerih odsotnost pri delu bi se lahko takoj poznala.

In končno pričakujejo, da bo prišlo do kaknega večjega incidenta, za katerega bi napravili odgovorno organizacijo, proti kateri bi potem direktno nastopili. Organiziran, načrten terorizem torej a popolnoma določenimi nameni.

Demokratično primorsko ljudstvo, ki se nima kaj učiti ne od nasvetov raznih poveljnikov v njihovih poročilih niti od apametihih besed kaknega majorja Baylisa na procesih proti pripadnikom demokratičnih organizacij, se tudi ne bo pustilo izživati po fašistihi, preobledenih v civilne policaje. Na to naj pomisli vojaška uprava, če ji je res za mir na Tržaškem ozemlju.

Virite LJUDSKI TEDNIK

VELIKONOČNA ŠTEVILKA BO V VEČ BARVNEM TISKU

SENTJAKOBSKE ŽENE SO KAR NA ULICI POBIRALE PODPISE ZA PROTESTNO REVOLUCIJO

Brez SIAU ni mogoča

S svetovlinsko objavo je tukajšnja vojaška uprava sporočila v svet, da vodi pogajanja za razširitev dosežanih upravnih svetov, da bi tako prišla v teh svetih bolj do izraza volja večine prebivalstva. Kakor sicer vedno, smo bili zlasti zadnje čase pričel čudovitim potvorbam v nekakih poročilih, ki jih z uradnih mest spuščajo v svet. Res je, da ti balončki ne morejo imeti dolgotrajnega obstoja in se morajo razbliniti v prazno ob nezatajljivih dejstvih, katerih prepričljivost ni podkrepljena z dokumentom uradnega poročila kake vojaške oblasti, temveč z dogodki, ki jih ni mogoče skriti.

Govoriti o pogajanjih za razširjenj upravnih organov, tako da bi ti organi res zajeli vse prebivalstvo ali pa vsaj njega pretežni del, pri tem se pa niti z besedo ne obrniti na največjo demokratično organizacijo Tržaškega

ozemlja, na Slovansko-italijansko antifašistično unijo, pomeni varati svetovno in domačo javnost, na Tržaškem ozemlju pa še posebej voditi protidemokratsko, imperialistično — kolonialno, ljudstvu odkrito sovražno politiko. Ignorirati večji del demokratičnih množic Tržaškega ozemlja se pravi na najnesramnejši način prezirati vsako demokratično prakso in v primeru, ko gre za neupoštevaje tistega dela prebivalstva, ki je v osvobodilni borbi stalo skozi in skozi na liniji antifašizma in se je z orožjem borilo proti fašizmu, v tem primeru moremo videti odkrito naslonitev na tiste stranke in organizacije, ki nimajo antifašizma za svoj program, ki nasprotno fašizem tolerirajo in mu celo pomagajo do ponovnega dviga. Na kratko: tako ravnanje pomeni direktno podporo novofašizmu, ki mu za ta čas kaže, prikazovati se kot zve-

sti hlapec angloameriškega imperializma.

Vse preveč nalvne so te spletko,

vlada večine

da bi jih naše ljudstvo ne sprevidelo. Vse organizacije, vsaka tovarna, vsaka vas pošilja protestne resolucije, v katerih odločno izjavljajo, da brez SIAU ne more noben organ predstavljati interesov večine prebivalstva. Sentjakobske žene so kar na ulico postavile mizico in nad njo je neka tovarišica napisala v dveh jezikih: brez SIAU ni mogoča vlada večine. Dva dni so Sentjakobčani podpisovali svojo resolucijo, dokler se policija ni spomnila, da to prav za prav najbrž ne more biti dovoljeno — in je mizico zaplenila. S tem pa ni mogla doseči, da bi Sentjakobčani odstopili od svojih zahtev, kakor ne bo tržaško ljudstvo odstopilo od zahtev, da končno po svojih zastopnikih vstopi v upravne organe, da s tem odpravi vsaj največje krivice, ki mu jih pripravljajo agenti tujega imperializma.

Srednji sloji v trenutni konjunkturi

Srednji sloj mora imeti sposobna in borbena združenja

V prejšnjem članku smo dejali, da srednji sloj ne sme iskati vzrokov za zlo, ki ga tare, in pa za svoj obupen položaj zgolj v kakih prehodnih gospodarskih konjunkturah, pa čeprav je ta svetovnega merila, temveč v razvoju enega izmed največjih protislovij današnjega kapitalizma, ki je napravil iz Zedinjenih držav največjo izvozniško državo in iz gospodarsko močnejših razredov v posameznih zapadnih državah pa trgovske agente ameriškega imperIALIZMA; in končno, da ima propad srednjega sloja svoj vzrok v konkurenci ameriškega izvoza in pa v vedno naraščajočem gospodarskem pritisku gospodarsko vladajočega sloja nad srednjimi slojem in delavci. Dejati smo nadalje, da bi bilo neumno od srednjega sloja, če bi se čakal, da je potrebno zganiti se in iti vna iz zagate, če se hoče srednji sloj izogniti propadu in če noče izgubiti lastne neodvisnosti.

Kje je izhod iz tega položaja? Katero pot je treba ubrati, da ne vodi v smrt?

Predno se srednji sloj spusti v bitko, ki je — kar je treba priznati — težka in polna zased, v bitko proti tako sposobnemu sovražniku, kakor je tista neznatna skupina plutokratov, ki vladajo nad gospodarstvom zapadnih držav in pa Trsta, je potrebno, da se organizira in da si v organizaciji pridobi jasno razredno zavest; nujno je, da se srednji sloj nauči smatrati se razred z lastnimi koristmi in da postane sposobna tudi nastopati kot razred. Prvi korak je torej v tem, da se ustvari ali pa najdejo združenja, ki lahko branijo koristi srednjega sloja.

Srednji sloj gotovo ni brez organizacijske izkušnje; v raznih dobah, od francoske revolucije sem, je imel srednji sloj vedno po vsej Evropi svoje organizacije, ki so često stale v prvih vrstah revolucionarnih gibanj prve polovice 19. stoletja.

Organizacije srednjega sloja so imele bogato zgodovino, ki pa se je od tedaj, odkar je kapitalistični sistem dosegel svoje najbolj razvite in popolne oblike (trusti, holdingi, koncerni itd.) nekako zamrla. To se je zgodilo takrat, ko je ob razvijanju in izpopolnjevanju kapitalističnega sistema zrasel in zavlada v raznih državah veliki kapital, katerega interese se niso več skladali in se tudi niso mogli več skladati z interesi srednjega sloja, to se pravi takrat, odkar je velekapital začel imeti lastno zgodovino. Če pogledamo stvari od bliže in v njihovem zgodovinskem razvoju, vidimo, da je od tiste dobe ves aparat gospodarskega združenja srednjega sloja nehali biti aktiven v vseh državah in se posebno v Trstu.

Vzemimo za primer tukajšnjo Trgovsko zbornico. V prejšnjih časih, to je še pred prvo svetovno vojno, je ona uspešno ščitila tako interese srednjega sloja kakor velikega kapitala, ki je hitro nastajal in bil na tem, da se organizira v bolj moderne oblike. Bili so to časi, ko je napredek prvih bil tudi v korist drugih, ko je v našem mestu razvoj kapitalističnega sistema bil vir razvoja vse družbe. Zaradi posebno privilegirane položaja Trsta, je Trgovska zbornica morala biti točka bratske združitve dveh slojev in v tisti dobi združenja ene in druge zveze — ki so obstajala in delovala vsaj na meznem področju — zares niso imela nikoli prilike braniti posebne interese pred drugim slojem.

V času fašizma se je položaj korenito izpremenil. S padcem starih privilegijev, z drastično ločitvijo Trsta od svojega naravnega zaledja, je postalo blagostanje Trsta le še spomin, ohranjen v starih statistikah ter v otožnosti starcev in težka situacija je prvič in jasno pokazala nasprotstvo interesov med gospodarsko prevladujočim slojem našega mesta — finančniki, veleindustriji, veletrgovci — in pa med srednjim slojem, o katerem smo že govorili. Trgovska zbornica ni mogla več izražati one enotnosti, ki je niti v dejanju več ni bilo, razen s sito nekega zakona, ki je doledeljavno v zborničnem svetu gospodarsko bogatejšemu in močnejšemu sloju. In ker je to nasprotstvo

interesov, ki se ni moglo sprostiti v okviru Trgovske zbornice, grozilo, da se bo razkrilo v spopadu med odgovarjajočimi združenji posameznih zvez in bi lahko še spodminiralo privilegirane položaje plutokratov, zato je fašizem pravočasno poskrbel, da je napravil združenja srednjega sloja nemočna s tem, da je funkcionarje spreminil v državne uradnike, imenovanje voditeljev teh združenj pa je moralo dobiti vladno odobritev.

Da se novi preustroj ni uvedel zaradi avšijskih državnih interesov, temveč zaradi interesov industrijev in veletrgovcev, je postalo jasno, ko je fašizem zahteval plačilo stroškov za svoj ogromni birokratski aparat in za vojne priprave ne le od delavcev v mestu in na deželi, temveč tudi v izdatni meri od srednjega sloja.

V začetku smo omenili nujnost, da srednji sloj ustvari ali najde združenja svoje stroke, ki bi bila sposobna voditi ga, ki bi bila dovolj borbena in dovolj elastična; omenili smo to nujnost, ker so razen nekaterih izjem — Slovensko gospodarsko združenje, Associazione Economica Italiana (Italijansko gospodarsko združenje) in vsa ostala združenja srednjega sloja tako po obliki kot po duhu dediščina fašističnih združenj. Ta združenja s dejansko organizmi, ki imajo za cilj še naprej vzdrževati izrabljanje srednjega sloja po gospodarsko močnejših razredih.

Ne nameravamo spuščati se v podrobnosti; vprašamo se le, ali je tudi eno samo to združenje, ki se je v sedanjem položaju pograbilo, da bi izvedlo kako organizirano akcijo v obrambo koristi srednjega sloja. Srednji sloj je bil dejansko prepuščen sam sebi; pač pa so ta združenja uživala in še uživajo dobrohotno zaščito Trgovske zbornice. Zveze industrijev kakor tudi veletrgovcev in pa vojaške uprave. Ta podpora je cena, za katero ta združenja izdajajo srednji sloj. Zaščita interesov nekega razreda, ki ga tlačijo davčnice in izrabljanje po industrijih in veletrgovcih, ni mogoče pričakovati od organizacij, ki so še prežete s korporativističnimi ideologijami in ki žive pod ščitom vo-

RAZGLABLJANJA OB STOLETNICI MARČNE REVOLUCIJE

(Nadaljevanje s 1. strani)
v Berlinu. Fevdalci so navalili z vso svojo razpoložljivo vojsko na revolucionarne delavce in obrtnike. Za dušenje revolucije na Dunaju so fevdalci izkoristili celo sovraštvo, ki so ga Slovani gojili proti nemški izkoriščevalni gospodi ter poslali na Dunaj ter pozneje tudi v Budimpesto zvestega hlapca Jelačića s svojo vojsko. Na Dunaju je konfrarevolucionarna vojska izvršila juriš na barikade z 200 topovi. Revolucija je bila zadušena v krvi. Enaka usoda je doletela revolucijo tudi v Italiji, pa čeprav je ta v začetku zaznamovala lepe uspehe.

Do revolucionarnega vrenja je prišlo 1. 1848. tudi v Trstu. Ko se je po mestu raznesla vest, da so delavci in obrtniki na Dunaju zgradili barikade, so se ponoči 16. III. zbrale v središču mesta močne skupine delavcev ter obrtnikov in pozivale ljudstvo na upor proti fevdalnemu izkoriščevalcem ter zahtevale demokratične svoboščine. Tu in tam je prišlo do krvavega obračunavanja. Tržaško ljudstvo bi si

v tem položaju tedaj lahko brez nadaljnjega izvojevalo široke demokratične pravice, če ne bi tržaška buržoazija, kateri na čelu so stali najbolj zagrizeni sovražniki ljudstva, patrioci, odkrili stopila v obrambo interesov avstrijske monarhije. Zaradi navedenega stanja pa se revolucionarne sile niso mogle sprostiti in doletela jih je podobna usoda kakor one na Dunaju ali pa v Berlinu. Delovno ljudstvo v mestu Trstu je nastopilo enotno; napredni Italijani so se borili skupaj s Slovenci. Oboji so se znašli pred istim sovražnikom. V tej revolucionarni dobi so tržaški Slovenci jasno formulirali nekatere svoje zahteve. Se v oktobru ponavlja pisec nekega članka, Slovenci (Osservatore Triestino, 18. X. in 27. X. 1848.) Blažir zahtevo po višji slovenski šoli v Trstu. Ta doba je prinesla Slovincem v Trstu prvo politično organizacijo ter slovenski politični list.

V dobo marčne revolucije ter v polejte, ki je revoluciji sledilo, pada delovanje tako imenovanega frankfurtskega parlamenta, žalostna komedija, ki jo je uprizorilo nemško meščanstvo in ki je izgravalno željo ljudstva, da se odpravi fevdalna razcepljenost Nemčije, obenem pa je nemška buržoazija s svojim nastopom pokazala svoje ekspanzionistične, velenemske tendence. Zaradi tega je frankfurtski parlamentarizem propadel. Oblasniki pa so za časa marčne revolucije vendarle spoznali, da se z ljudstvom ne morejo šaliti in da njihova oblast ni neomejena. V svojem protiljudskem besu ter izkoriščanju so morali vendarle nekoliko popustiti. Zaradi strahu pred kmeti je avstrijska monarhija po tej revoluciji pristala na agrarno reformo (Okoborski patent), ki je bila sicer izraženo reakcijska, ali je vendar vodila k večjemu gospodarskemu razmahu ter končno dokazala kmetu, da si ta z vztrajno borbo lahko znatno izboljša svoj po-

ložaj. V revolucionarnih dneh je narodna zavest pri zatiranih narodih v okviru Avstrije znatno porasla. Slovenci so tedaj prvič postavili svoje zahteve. Zahtevali so namreč upravno združenje vsega slovenskega ozemlja (Združena Slovenija) v okviru Avstrije. Ta zahteva je bila sicer skromna, vendar pa tako, da bi njeno uresničenje pomenilo za Slovence znatno izboljšanje, tako v gospodarskem kakor tudi v kulturnem pogledu.

Marčna revolucija je za nas še posebno poučna, ker nam kaže, da izkoriščevalci ne poznajo nobene milosti, ko gre za obrambo njihovih egoističnih interesov. Izkoriščevalci se tudi danes širokoustijo o nekem sloveljubju, priporočajo ljudstvu, naj bo tolerantno, a se teh načel sami ne držijo. Pozabljajo, da so zaradi izkoriščevalcev in ne izkoriščanih pretekli že reke krvi. Očitno je, da skuja s svojimi čencami ljudstvo spavati. Zelo se bojijo, ker je konec njihovega gospodarstva neizbežen.

Marčna revolucija nam prav jasno kaže, kje naj delavci iščejo svojih zaveznikov in na koga se v svoji težki borbi mli in srednji kmet lahko opreta. Jasno nam tudi kaže, da se je delovna inteligenca v težkih trenutkih vedno odločila, da se pridruži naprednim silam (zelo značilen primer pesnika Heineja). Leta 1848. se je mnogo govorilo o potrebi povezave delavcev, kmetov ter inteligence in je bil izraz ljudska fronta še nepoznan, vendar pa najdemo že tedaj vse osnovne črte take fronte delovnega ljudstva, ki vse stoletje vedno bolj krepi, dokler ne doseže silnega razmaha ter poleta. Revolucija iz leta 1848. je zelo poučna in zaradi tega jo velika tvorca znanstvenega socializma Marx in Engels obravnavata v mnogih svojih delih.

Slovenci se danes dobro zavežemo, da je k našim poznejšim uspehom pripomoglo leto 48., ki je slovenskega človeka razgibal, mu vilo narodno zavest in ga tako pripravilo za poznejše borbe, ki so bile sicer težke, vendar je slovenski človek, ki je šel skozi nove in težke preizkušnje, končno le zmagal. Leto 48. nam priča kako važno je bratstvo med zatiranimi narodi, kar je posebno važno za nas, ki živimo v Trstu.

DIJASKE DEMONSTRACIJE PRED DUNAJSKIM LONTOVZEM DNE 13. MARCA 1848.

jaške uprave in Trgovske zbornice. Jasno je, da potrebuje srednji sloj lastnih združenj, sposobnih življenja in borbenih, ločenih od fašističnih vzorcev in z odločno voljo, da ustavi kolo, ki bi jih hotelo stresti; ki se bodo postavila v obrambo strokovnih interesov do poslednjega diha in ki bodo končno izraz interesov srednjega sloja in pa odločne volje te interese ščititi.

(Nadaljevanje prihodnjič)

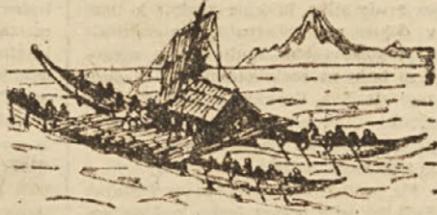

III. Pomorstvo pri Grkih in Rimljanih in nekaj o takratnem pomorskem vojskovanju

Nedvomno je, da so bili ravno Feničani tisti, ki so postavili temelje takratnega sodobnega ladjedelstva. In od njih so se ladjedelstva in pomorstva naučili tudi Grki in Rimljanji.

Vsaka ladja v oni dobi je bila jadnica. Toda vedeti moramo, da so ladje, ki so se zanašale na veter, plule le ob ugodnem vetru. Če je pihal močan nasprotni veter ali če je bilo brezvetrje, so morale čakati v pristanišču v brezplodnem brezdelju. Zaradi tega so ladje opremili tako, da so imele poleg jader tudi pogon na vesla. Tak pogon je bil v oni dobi zelo cenen, kajti sužnjev ali vojnih ujetnikov ni primanjkovalo in ravno te doletela žalostna usoda, da so bili leta in leta priklenjeni na ladjah kot veslači. Ti so sedeli v notranjosti ladje in veslali z dolgimi vesli. To delo je bilo silno naporno, zlasti če je bilo morje razburkanó in so se mornarjem zaradi vodnih sunkov in valov vesla zapletala. Na starih slikah vidimo tudi take jadnice na vesla, ki imajo celo po tri vrste vesel. Kako pa so bila tu vesla razvrščena, da so mogli veslači pravilno veslati, je še danes uganka. Napoleon je dal nekoč zgraditi ladjo, ki naj bi bila čimbolj veren posnetek starogr-

ške ladje. Ko pa so jo po truda-polnem delu spustili v morje, se ladja sploh ni premaknila, ker so že prva vesla bila zelo težka, v drugi vrsti pa veslači sploh niso mogli veslati. Iz tega lahko skle-

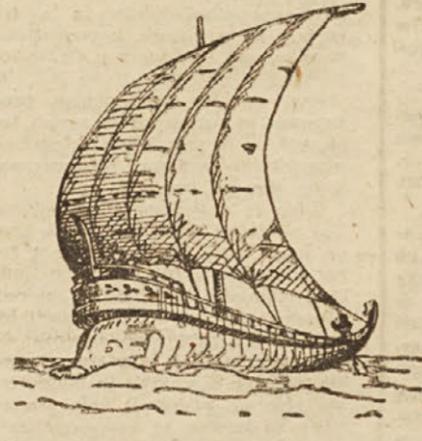

Pri tip nekakšne ladje. Na sliki vidite tako imenovani dvojni čoln. V resnici sta to dva čolna, ki ju poganjajo veslači.

pamo, da so risbe z ladjami z dvema ali tremi in celo štirim vrstami vesel le slikarske prisposodbe dobro in lepo grajenih ladij, v resnici pa jih nikdar ni bilo. Toda, saj imamo vendar izraze unirema, birema, trirema in kvadrirema? Ti izrazi so najbrž pomenjali, koliko veslačev je sedelo pri vsakem veslu, kajti vesla so bila tako težka, da jih en sam veslač ni zmo-gel. Zato so sedeli pri vsakem veslu po eden, dva, trije, štirje ali pa tudi po pet veslačev.

Toliko o tedanjih ladjah. Sedaj pa si še oglejmo, kako se je razvijalo pomorstvo pri Grkih in Rimljanjih. Grki so bili že zaradi svojega zemljepisnega položaja od nekda usmerjeni proti morju in

so kaj kmalu pričeli ostro konkurenco s Feničani, od katerih so se naučili vseh mornarskih umetnosti in veščin. Rimljanji pa so se preusmerili na morje šele pozneje, to je takrat, ko so morali v interesu svoje imperialistične ekspanzije obračunati s takrat najmočnejšo pomorsko državo starega sveta, to je Kartagino v Severni Afriki. Borba proti tej pomorski velesili je zahtevala, da so tudi sami pričeli graditi ladje. Kot še danes, je tudi v oni dobi veljala za najmočnejšo državo tista, ki ima najmočnejšo in najštevilnejšo mornarico. Sama grška zgodovina nam daje lep primer, saj vidimo, da so si Atene, ena izmed številnih malih grških držav, prisvojile prvenstvo v Grčiji ravno zaradi močne mornarice. Prav tako so bile pozneje tudi Rimljanom potrebne številne ladje, ako so hoteli imeti stalno kontrolo nad vsem

Grška unirema. Zanje je značilno, da je graditelj pri načrtih upošteval aerodinamično obliko ribe, da bi tako zmanjšal vodni upor. Pri tej ladji je posnela delfina.

prostranim ozemljem svojega imperija.

Pomorske bitke v oni dobi so bile kaj enostavne: ladje so bile majhne in močno natrane z veslači in drugim vojaštvom. Vsega skupaj je bilo na teh ladjah, vojnih ladjah, kot bi rekli sedaj, toliko ljudi, da so mogli imeti hrane in vode s seboj le za nekaj dni. Zato niso v oni dobi bitke bile daleč na odprtem morju kot danes, temveč le nekaj sto metrov od brega. Borba pa se je razvijala takole. Vse ladje so se trudile, da bi se čim bolj približale nasprotni ladji. Ko je kaka ladja to uspešno, so mornarji pritrdili s posebnimi kavlji ladjo drugo k drugi in začela se je borba moža proti možu, torej prav tako kot na kopnem. Zmagal je tisti, ki je potopil največ sovražnih ladij in ostale pognal v beg, ako se mu vseh ni posrečilo potopiti.

Kadar se je ladja potapljala, so bili v najbolj žalostnem položaju ravno veslači. Če se danes kaka ladja potaplja, si kapitan gotovo ne bo prizadeval, da bi rešil iz ladje strojev. Ladje v oni dobi pa so bile še zelo daleč od parnega ali motornega pogona in so zato bili veslači nekaki pogonski stroji in ker so bili sužnji večinoma celo priklenjeni so se običajno potopili z ladjo vred. Lastnik ladje pa si je potem oskrbel nove ladje in novih strojev sužnjev. Ako sužnjev ni mogel takoj dobiti ali so bili predragi, potem je s svojim moštvom napravil pohod v kako obalno vas, tamkaj polovil zadostno število moških in stroji so bili zopet pripravljeni!

PO SLOVANSKEM SVETU

KRONIKA

IZ JUGOSLAVIJE

* **NACRTE ZA SPOMENIKE** vojnim žrtvam bo pred izvedbo pregledala posebna komisija pri Inicijativnem odboru Zveze borcev NOV, tako da bodo ti spomeniki čim primernejša počastitev spomina junaških žrtv za našo svobodo.

* **S POSEBNIM ODLOKOM** je zvezni minister za trgovino in preskrbo FLRJ določil, kateri kmetijski pridelki se bodo kupovali po vezanih cenah. Nekateri pridelki se bodo na ta način kupovali le v nekaterih okrajih, n. pr. vino v Sloveniji le v okrajih Gorica in Sežana in v ostalih priključnih predelih po vsej Istri.

* **CENO PIVA** je predpisal Urad za cene pri predsedstvu vlade LRS.

* **SOZALNO BRZOJAVKO** ob smrti češkoslovaškega zunanega ministra Masaryka je poslal maršal Tito predsedniku vlade Klementu Gottwaldu in ministru Stanjoje Simitič državnemu podtajniku zunanega ministrstva češkoslovaške republike dr. Vladimírju Clementisu.

* **JUGOSLOVANSKA DELEGACIJA** se je udeležila proslave stoletnice madžarske revolucije v Budimpešti, maršal Tito pa je ob tej priliki poslal madžarskemu ministrskemu predsedniku Lajosju Dányesu brzojavko.

* **POGODBA O LETALSKEM PROMETU** med FLRJ in CSR, ki omogoča znatno razširitev zračnega prometa med obema državama kakor tudi promet na daljših progah preko njunih ozemelj, je bila podpisana pred dnevi v Beogradu.

* **LETALSKA ZVEZA** Ljubljana - Zagreb - Beograd je zopet uvedena. Odhod iz Ljubljane ob 7. uri, prihod v Beograd ob 9.45; odhod iz Beograda ob 16. uri, prihod v Ljubljano ob 18.45. V nedeljo letalo ne vozi.

* **PRAVOSLAVNI DUHOVNIKI** LR Crne gore so zborovali na Cetinju. Poudarili so svoje stališče, da hočejo odločno sodelovati z ljudsko oblastjo in z množičnimi organizacijami pri izpolnjevanju nalog petletnega plana.

* **ZVEZO KULTURNO - PROSVETNIH DRUSTEV** LR Srbije so ustanovili v nedeljo v Beogradu.

* **PRI GRADNJI NOVE GORICE** je bila proglašena za udarno brigada »Janez Hribar«, brigada »Jože Srebrnič« pa je bila pohvaljena.

* **MODEREN ZOBNI AMBULATORIJ** so otvorili v Ljubljani v nebotičniku. Ambulatorij ima devet ordinacijskih sob in še ostale potrebne prostore; ambulanta bo poslovala od 7. ure zjutraj do pol 8 zvečer.

* **RAMBA**, veliko tovorno ladjo, so dvignili v reški luki. Ladja ima 5800 brutto reg. ton in je bila zgrajena šele l. 1938.

* **LJUBLJANSKA DRAMA** je gostovala dva dni v Mariboru, kjer je nastopila z Molièrovim Tartuffom in z Levstik - Krestovim Tugomerom.

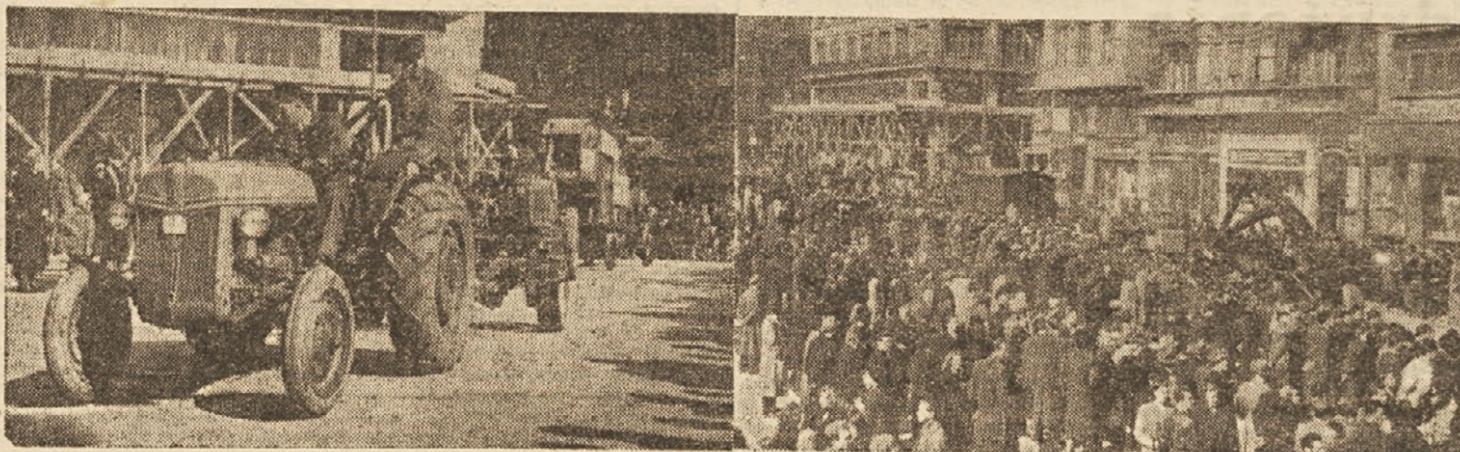
* **IZ PLANICE** je poslalo vodstvo mednarodnega tedna smučskih poletov ob priliki novega svetovnega rekorda brzojavko maršalu Titu.

* **NA MADŽARSKEM POSLANISTVU** v Beogradu je bil ob proslavi 100letnice madžarske revolucije slovesen sprejem, ki se ga je udeležilo mnogo osebosti iz političnega, vojaškega, kulturnega in javnega življenja sploh.

* **UDARNIKOM PODJETJA »TRECBA«** so izročili visoka odlikovanja Prezidijske ljudske skupščine FLRJ.

* **V AJDOVSCINI** je podjetje »Primorje« odprlo novo, moderno mizarstvo delavnico in pri tem pripravilo tudi razstavo tehničnih izdelkov.

TEDEN TEHNIKE V JUGOSLAVIJI

Z ZANIMANJEM OGLEDUJEJO LJUDJE GRADBENE STROJE

Petletni gospodarski plan bo prinesel velik razmah vsega jugoslovanskega gospodarstva, zlasti industrije. Industrializacija in elektrifikacija bo imela na vseh področjih ogromne posledice. Kjer je prej delalo sto in

sto ljudi na stotine delovnih ur, bo isto delo opravil eden ali več strojev, ki bodo veliko število delovnih sil sprostili za druga dela in pri tem se prištedili na česu. Industrija se bo elektrificirala do skrajnih možnosti,

zato se v Jugoslaviji poleg obstoječih gradi še cela vrsta elektrarn, od katerih bodo nekatere po velikosti presegle sedanje največje elektrarne. Stroj bo pa krepko zagospodaril tudi tam, kjer se je zdelo, da doslej sko-

raj ni imel pristopa. Tudi v vinogradu, med trtami, bo delal stroj in motorni plug bo oral tudi po strmih njivah v hribovitim svetu. Časi, ko se je kmet od prvega svita do teme ubijal na krpi skope zemlje, bodo prešli v preteklost.

PRAGA v politični in kulturni pomladi

Ko je vlak v zgodnjem nedeljskem jutru pridrvel na Wilsonovo Nadraži, je bilo še zelo hladno. Na stotine potnikov se je zgrnilo na peronske pločnike velikomestnega kolodvora. Bil je kmeč, ki ni bil Zemeljska straža sklicala iz vse Češkoslovaške na veliko politično zborovanje. Pri izhodu kolodvora je igrala godba koračnica. Po primestnem pozdravu s sopotniki se izgubil v megleni svetni večemestnih ulic in palač mesta Prage.

Ko sem ono nedeljo gledal 200 000 glav množic, kako je resna in disciplinirana poslušala besede svojih zastopnikov v novi vladi in predsednika Gottwalda, mi ni bilo še dovolj jasno, kako velik preobrat se je izvršil one dni v duši češkega in slovaškega človeka. Šele pozneje mi je postala jasna resnica o dogodkih v Češkoslovaški. Čehi se radi pobahajo, da je bil to drugi maj 1945. In vedo povedati, da so rešili državo nesreče in morda celo državljanske vojne. Namen določenih ljudi je bil jasen: z demisijsko nekaj ministrov izzvati vladno krizo in sestavo nove vlade, iz katere naj bi izpadli vsi zastopniki delovnega ljudstva po vzoru Francije ter preusmeriti češkoslovaško notranjo in zunanjo politiko. Z drugimi besedami: pljuniti na vse, kar si je češkoslovaški narod pridobil s krivo in majski revoluciji 1945. in vrniti se v dobro otvornosti od inozemskega kapitala. Toda češko in slovaško ljudstvo je reagiralo zelo odločno na potkus protinarodnih ljudi, ker ni mogel in ni hotelo odstopiti od pridobljenih svoboščin ter svoje suverenosti in ni hotelo tvegati ponovno gospodarsko in politično zaslužnje. Tako misli ogromna večina češkoslovaškega naroda. Vsa poročila o streljanju visokošolcev in terorju, ki ga izvaja komunistična stranka nad ljudstvom v Češkoslovaški, so zlonamerna in od tujih tiskovnih agentur dobro plačano propagandna in razburjati se zaradi tega, kot mi je pravil nek ugledni univerzitetni profesor, bi pomenilo samo skrajno navihost.

Kdor je zasledoval češkoslovaško politično krizo od ure do ure, ve, da ni moči govoriti o kakem terorju. Če pa je češkoslovaško ljudstvo odklonilo ljudi, ki so zavirali plansko obnovo države, sbitirali od ljudstva zahtevano agrarno reformo, zavlačevali sprejem cele vrste zakonov o socialni in gospodarski reformi, podpirali kolaboracioniste in končno se kompromitirali s spijonážnimi aferami, potem je ravnalo parlamentarno in demokratično. Z odločno potezo je napravilo konec nezadržnemu stanju, na kar je imelo po ustavi tudi polno pravico in je tako postopno popolnoma u skladu s češkoslovaško demokratično miselnostjo.

Spričo usodnih in važnih notra-

njepolitičnih dogodkov je za hip zastalo zanimanje za druge manj važne dogodke, katerih je pa v Pragi, v tem velikem kulturnem, slovanskem centru vse polno. Jugoslovanska razstava likovne umetnosti, teden slovanskega filma in končno razstava tržaških likovnih umetnikov v Pragi so dogodki, katerim je posvetila Praga vsa pozornost. Čehi so narod, ki zna ceniti in pristrčno sprejemati goste. To velja kot za druge tudi za našo razstavo v Pragi. Občudoval sem, s kakšno pristrčnostjo in kako skrbno se pripravili in organizirali razstavo Tržčanov. Poskrbeli so za vse. Umetniško društvo Purkyně, v čigar razstavnem salonu je razstava, je storilo vse, da bo razstava kar najbolj popularna in občinstvu dostopna. Ministrstvo za informacije, o katerem vem, da je vzorno orga-

nizirano in ki je prevzelo pokroviteljstvo nad tržaško razstavo, je z navesti in sredstvi omogočilo, da so tržaški umetniki bili sprejeti v Pragi kot dobrodošli in dragi gostje. S tem je Češkoslovaška dokazala, da so ji kulturni stiki s Trstom resnično pri srcu in da bo spoštovala in uvaževala sleherni pobudo v tej smeri. Umevno je, da bo tudi Trst znal ceniti vsako češko kulturno manifestacijo in črpati iz te neizčrpne zakladnice dobrine in užitke, ki jih bo, upamo, v bodoče v izdatnejši meri delež.

Ni enostavno opisati vse udeleževanje v češki prestolnici. Lahko pa rečem, da je pretežni delež vtisa, ki ga doživi gost v Pragi razno kulturno življenje tega velikega mesta, kot je včasih bil v Trstu pretežni vtis trgovski značaj. Nešteto velikih in lepih knjigarn z umetniško in grafično do popolno-

sti opremljenimi literarnimi in strokovnimi knjigami, številni razstavniki saloni z vrstečimi se razstavami in nekaj gledališč z bogatimi in izbranimi repertoarji pričajo o visoki ravni kulturnega življenja v tem središču slovanske kulture in plemenitega človeškega ustvarjanja.

Verujem, da bodo zadnji politični dogodki namenili Pragi še večje vloge v izžarevanju kulturne vrednote na druge narode kakor je vplival politični prevrat na dušo češkega in slovaškega človeka, ki je dvignil pogled k lepši bodočnosti. V češkoslovaškem ljudstvu se poraja zopet optimizem in vera v njihove zastopnike. Delo nove vlade obravčuje optimizem ljudstva. Vse javno življenje postaja pristnejše in poraja se nova bolj zdrava miselnost. Pomlad prihaja.

Ž. Hlavaty

ČEŠKOSLOVAŠKA KRITIKA O TRŽAŠKIH UMETNIKI

«Pravo ljud», glavno glasilo češkoslovaške socialno-demokratske stranke je objavilo naslednji članek:

V Pragi imamo mille goste, skupino antifašističnih tržaških umetnikov, ki so svoje slike in kipe poslali k nam v dokaz prijateljstva in solidarnosti s češkoslovaškim ljudstvom v njegovem boju za socialistični red. V dvorani društva Purkyně v najživahnejši praški ulici so razstavo odprli bolj pristržno kot pa slavnostno, ob udeležbi velikega števila občinstva.

Po pozdravnem govoru predsednika Purkyně je v imenu češkoslovaške napredne javnosti govoril dr. Adolf Hoffmeister, ki je pripomnil, kaj je bil in kaj je Čehom Trst in poudaril pomen razstave, na kateri se shajajo pripadniki obeh narodov — Slovencev in Italijanov; da bi dokumen-

tirali moč kulture, ki narode povezuje, medtem ko jih hočejo reakcionarski politiki razdvojiti. Po njegovih pristrčnih besedah se je za prireditev razstave zahvalil češki javnosti dr. Robert Hlavaty, ki je pozdravil to razstavo v imenu tržaškega ljudstva, in sicer v slovenskem, italijanskem in češkem jeziku. Otvoritev razstave je postala tako pomemben kulturni in političen dogodek, kajti dokazuje, da se po ogromnem valovanju nacionalističnega šovinizma zopet oglašajo za vest mednarodne solidarnosti proti skupnemu sovražniku — fašizmu.

Tudi sama razstava ima mednarodni značaj in opaža se lahko, da se tu prelivajo klasične tendence, seveda v modernem smislu, z ugašajočim impresionizmom, katerega predstavljajo na razstavi slikarji slovanskega po-

reklja, kot A. Cernigoj ali pa že omenjeni dr. Hlavaty. Obratno pa ima R. Daneš bolj točen izraz in svoje postavbe osoro modelira v kontrastnih barvah, katere polaga v skrbno izdelanih ploščah in ploščicah drugo poleg druge, kakor da bi izdeloval gobelin. Podobno dela tudi D. Predonžani, njegove zavestno grajene slike so iz gosto barvanih ploskev. Več slikarske neposrednosti in živahnosti kaže F. Righi, katerega slike zema ali pa zatija so v rafinirano temni barvi. L. De Gauss svoja dela poenostavlja v nekaj živo slikanih ploskvah. G. Moro nagiblje k dekorativizmu, dasi prinaša v svojih slikah tudi socialne motive. N. Perizi slika z južnim temperamentom gosto barvana zatija in L. Spacal sklada deloma suho slike iz dobro premišljenih ploskev.

Umetnost teh slikarjev ni politično tendenčna, tematično slika predloge intimnejšega značaja, kljub temu pa je oblika večkrat monumentalna, kar je v današnji moderni umetnosti splošen pojav. In ta monumentalnost je najbolj izrazita pri kiparskih delih M. Mascherinija; njegovi štirje bronski dokazujejo mogočnost občutka in smisel za lepoto. Ossi Cimer, edina žena, ki razstavlja tu, koraka v isti smeri. — Ta razstava je zelo zanimiva in na njej so vidne vse tendence sodobne umetnosti, toda na poseben način je samostalna in dokazuje, da so ugodni pogoji za porast umetnosti na ozemlju, ki leži na romansko-slovanski meji.

IZ POLJSKE

ELEKTRIFIKACIJA VASI

Poljska vlada posveča veliko pozornost elektrifikaciji vasi. Po podatkih glavnega urada za elektrifikacijo vasi je dobilo v letu 1947 električno energijo nad 1500 vasi s 53.000 vaškimi gospodarstvi. Zgrajenih je bilo 1950 km električnega voda visoke in 2650 km nizke napetosti. Zgrajenih je bilo 775 transformatorskih postaj. Skupna vrednost teh del znaša nad 2 milijardi zlotov.

Po planu za 1948. leto bo elektrificiranih nad 1200 vasi.

KMEČKA STRANKA BO OCISTILA SVOJE VRSTE

V Katowicach je bila oblastna konferenca poljske kmečke stranke, na kateri so v celoti sprejeli politično linijo novega vodstva stranke in pozdravili sklep o konstruktivnem sodelovanju z blokom demokratičnih strank. Soglasno je bila sprejeta resolucija, v kateri je poudarjeno, da je stranka odklonila protiljudsko politično linijo bivšega reakcionarnega vodstva z izdajalcem Mikolajczykom, na čelu in da je pričela čistiti svoje vrste reakcionarnih elementov.

Dr. M. Rupel o

„Primorskih zdrabah“

Dr. Mirko Rupel, ki je prevedel in ponasil Goldonijev komedijo «Baruffe Chiozzotte», nam je na našo prošnjo poslal tale članek o «Primorskih zdrabah».

Izmed dram, ki so jih po osvoboditvi igrali v Ljubljani, so Primorske zdrabe dosegle največ predstav (34) in največ obiskovalcev (nad 16 tisoč). Igra je pritegnila ljudi zaradi vesele vsebine, največ pa zato, ker se godi v našem Primorju in ker so jo igrali v primorskem narečju. Sicerba režija inž. Stupice, silovitost opreme in trud igralcev so tudi prispeli k velikemu uspehu.

Primorske zdrabe so prevod ali bolje: predelava Goldonijev komedije Baruffe Chiozzotte (Cozotske zdrabe). Benečan Carlo Goldoni (1707 - 1793) je napisal kakih 150 iger. Spoznal je, da je treba na odru prikazovati resnično življenje. Zato se je lotil boja zoper takrat prevladujočo improvizirano komedijo in harlekinažo, v kateri je bilo poglavito gibalo goli sluščaj in razni čudeži. Nova komedija pa je ves razvoj postavila na značaj, zakaj življenje ni igra slučaja ali celo čudežnih sil temveč je takšno, kakor ga vsi živimo, izraz okolja, ki v njem bivamo, in sil, ki oblikujejo družbo. Kakor Mojiere na Francoskem, je hotel Goldoni ustvariti italijansko karakterno komedijo. To mu je v dokajšnji meri uspelo, dasti ne dosega svojega francoskega vzornika, ker je prelahkoten in ker je preveč pisal.

Vendar je spreten v prikazovanju značajev in okolja, zlasti beneških razmer. Omejuje se na preprosto dejanje in ga zna temperamentno poznati v razvoj. Če dodamo še njegov optimizem in njegov prikupni, navadni humor, bomo razumeli, zakaj so nekatera dela ohranila do danes svojo veljavo ter se igrajo po vseh odrih sveta.

Goldoni je pisal v italijanski in francoski, enajst komedij pa je napisal tudi v beneškem narečju. Med temi tudi Cozotske zdrabe. Prvič so jih igrali 1760. z velikim uspehom. Zanimivo je, da je nekaj let pozneje videl to igro v Benetkah tudi Goethe. Zelo mu je bila všeč in v svojih spisih jo močno hvali.

Po pravici, zakaj Cozotske zdrabe so mojstrosko delo. Goldoni sam je rekel, da je enih vsebina prav nič, a Goethe pravi, da je avtor s iz nič napravil najprijetnejše kralj. kočasjes. Dve skupini žensk (tu Tona in njena svakinja Pepka — tam Vana in njeni sestri Urška in Terzka) pričakujejo, da se vrnejo ribiči, njih možje, bratje, zaročenci. Pa ti pride prevoznik Brvinc, skali mir, nastane prepir. Prepir se prenese na vrtniške se moške. Sodnija, zdraba na zdrabo in seveda — srečen konec, sprava. Za spravo si še najbolj prizadeva sodni adjunkt, prikupen zaradi svoje demokratičnosti in ljubezni do preprostih ljudi. pa saj je sam izšel iz njihove srede. In ko so se spravili ter adjunkt zakliče: »Da bo držalo, dokler se ne bo razdrla, vemo: prihodnjice se bodo spet spo-

rekli za prazen nič.

Ne gre torej za velika, pretrestljiva dejanja, temveč za vsakdanje prizore. A ti so naslikani tako resnično, tako lahkotno in hkrati s toliko humorja, da se gledalec mora prisrečno nasmejati. Zraven tega utegne najti vsakdo v igri nekaj samega sebe in prizanesljivo, s smehljajem izrečen opomin.

Primorske zdrabe igrajo v narečju, kar je pri nas vsakakor novost. Ta stvar je pojasnjena v Gledališkem listu Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani ob premieri Primorskih zdrab (4 jan. 1946) takote:

«Za slovensko obliko je bilo treba presaditi besedo, a presaditi tudi dejanje izvirnika.

Prevod v knjižno slovenščino ne bi bil dal tistega, kar je nameraval avtor, ko je igro napisal v narečju, saj daje prav narečje delu poseben čar. V ljudski igri, ki naj podaja kar se da neprisljano življenje in bitje preprostega človeka, bi učinkovala knjižna slovenščina precej togo. Ker smo dejanje prenesli na našo morisko obalo, je tudi beseda prenesena v narečje, ki se govori ob slovenski obali med Trstom in Tržicem, a to je zahodni govor kraškega dialekta. Primorsko narečje pa zasluži, da ga povzdignemo in poudarimo, ne samo zato, ker je zanemarjeno -

saj so bila v našem slovtvu doslej bolj ali manj zanemarjena vsa slovenska narečja - inarveč tudi zategadelj, ker je bilo, rekel bi, zančevano: zamenjavali smo ga s tržaškimi žargonom, tržaškimi slangom, ter imeli čisto napačne predstave o njem; pa je prav tako slovensko kakor gorensko ali dolensko in ima veliko odlik: mehko in hkrati laplarnost v izražanju, bogato besedišče, prijetno melodijo. V Barkovljah, ki so tikoma drže Trsta, sem tovariša Ljubljana peljal v staro ribiško hišo le lučaj oddaljeno od tramvajске proge in moderne avtomobilске ceste (višek civilizacijske); kmalu se je zatopil s starim ribičem v živahen pogovor - pa se ni mogel načuditi, kako čisto in lepo govorico je slišal.

Tudi okolje in dejanje smo ponasilili, saj se življenje ob slovenski moriski obali razvija pod podobnimi sociološkimi pogoji kot v Chioggi. Mnogo tega, kar daje prestavljeni igri slovensko oboležje, je že v jeziku. Veliko stori slovenska imena, slovenske noše in slovenska pokrajina, hiše, dekor. Ponekod pa je bilo treba tudi spremeniti tekst.

Ce je igra uspela v Ljubljani, kjer so se morali igralci šele učiti primorskega dialekta, smo prepričani, da bo uspela tudi tam, kjer je ta dialekt doma.

Srečko Kosovel

Himna poeta

Poet, rojen z bolečino iskanj,
kot veter išče svoje smeri,
da se razvihari, da se umiri,
da premeri brezkončnost sanj.

Poet, ožgan s pekočino spoznanj,
je kot vihar, ki požar podi
iz svoje duše na vse strani —
on čuti požar in dobro ve zanj.

Blagodušje družine mu je neznano,
neznano mu je pod goro zatišje;
plamen je, ki s silo zatajevano
gori kot zemlja, kot zrak in še višje
in višje se pne do zadnjih spoznanj,
da jih razvihari kot jezero sanj.

18. III. 1904. se je rodil v Sežani na Krasu
pesnik Srečko Kosovel

UKMAR — CVETKO — HROVATIN

ZGODOVINA GLASBE

Pri Državni založbi Slovenije je izšla prva slovenska knjiga, ki obravnava zgodovino glasbe od njenih začetkov do danes, všteti tudi slovensko glasbo, kar smo doslej še posebej občutno pogrešali. Glasbeno življenje je postalo zelo važen del splošnega prosvetnega življenja širokih ljudskih množic, bodisi da gojijo glasbo za svoje osebno razvedrilo ali pa kot pevec in godbenik, ali pa da se pasivno udeležujejo glasbenega življenja kot poslušalci pevskih, godbenih, simfoničnih in drugih koncertov. Zato je bilo čutili veliko potrebo po knjigi, ki bi pomagala pri razumevanju glasbenih del, ki bi nas seznanjala z osnovami in izvorom ter razvojem glasbenega življenja sploh in nam predstavila tudi tvorce domačih in tujih glasbenih stvaritev. Veliki narod imajo v ta namen razne priročnike, glasbene slovarje in leksikone, mi pa smo doslej pogrešali knjige, ki bi nam podala vsaj našo slovensko zgodovino glasbe v celoti.

S knjigo «Zgodovina glasbe» je v veliki meri ta nedostatek odpravljen. «Zgodovina glasbe», ki obsega 560 strani, je bogato opremljena s slikami, notnimi primeri, s 24 celostrojnimi slikami, in bo kot prvo tovrstno slovensko delo izpolnila veliko vrzel v naši književnosti. Ta knjiga bo na-

šemu glasbo ljubečemu ljudstvu prvi vodil v veleznanimi svet glasbenega ustvarjanja.

Knjigo so napisali trije avtorji: glavni del t. j. nad tri četrtine je plod večletnega dela profesorja Vilka Ukmarja. V začetnih poglavjih je obdelana glasba davnine (primitivna ljudstva) in glasbe vzhodnih narodov. V poglavju o antični glasbi pa se seznanimo z zgodovino glasbene umetnosti narodov starega veka: Babiloncev, Egipčanov, Grkov in Rimljanov.

Nastajajo obsežni del nam podaja podoba zapadne glasbene kulture. Iz glasbe starokrščanskih oblik je izšlo korralno petje in razvoj notne pisave (glasbena teorija, tonske lestvice, danes veljavne note skale); kasneje so se razvile religiozne glasbene oblike, kakor so jih ustvarjale pariška, nizozemska, rimska in beneška šola. Iz teh osnov zgodnjega in poznega srednjega veka je izšla posvetna glasba; v novem veku pa nastajajo razne smeri in nastopijo nove oblike glasbenega ustvarjanja, kakor jih je rotil barok, klasiška, romantika in sodobne moderne smeri. V knjigi je podrobno opisana instrumentalna, operna, ostala posvetna in cerkvena glasba teh dob in njih najpomembnejših velikih ustvarjalcev.

Velika prednost te prve slovenske glasbene zgodovine pa je tudi v tem, da imamo tu obdelano glasbeno ustvarjanje slovanskih narodov in njih mesto v svetovnem glasbenem življenju. V obsežnih poglavjih je posebej obdelana češka in slovaška glasba, poljska, hrvaška, srbska, bolgarska in ruska glasba. Kot dopolnilo k ruski glasbi obsega knjiga še poseben del: Zgodovino sovjetske glasbe, o čemer navadno tuje glasbeno-zgodovinske knjige ne govorijo. Avtor tega poglavja, profesor dr. Dragotin Cvetko izčrpno prikazuje idejne smeri glasbenega ustvarjanja v Sovjetski zvezi od oktobrske revolucije do današnjih dni ter posebej še razvoj glasbene ustvarjalnosti in uspehe iz vseh skladateljskih področij sovjetskih narodov. Izčrpno so prikazane še skladateljske skupine in vodilne osebnosti sovjetske glasbe.

Kakor že v uvodu omejeno pa je ta knjiga zelo pomembna tudi zato, ker obravnava dovolj izčrpno tudi

slovensko glasbeno zgodovino. Na zadnjih 100 straneh te obsežne knjige sta obdelala to doslej kaj malo znano poglavje naše kulture dr. Radoslav Hrovatin in Vilko Ukmar. Hrovatin je opisal zgodovinski razvoj slovenske glasbe od prvih začetkov slovenskega glasbenega življenja našega ljudstva, dobo reformacije, prvega slovenskega ljudskega skladatelja, Primoža Trubarja in nato našo pevsko, v glavnem cerkveno glasbeno delo do leta 1848. Po tem pomembnem letu našega političnega in kulturnega življenja pa se razmahne pri Slovencih poleg ostalega javnega življenja tudi glasbeno življenje, ki ga predstavlja vrsta pomembnih slovenskih skladateljev in glasbene ustanove kakor so Glasbena matica, čitalniški in drugi zbori, Cecilijanstvo, in od leta 1901 revija «Novi skordis». V drugem delu pa je po-

droben pregled sodobne glasbene ustvarjalnosti od leta 1918 do danes, v katerem je obravnavana slovenska vokalna in instrumentalna glasba, slovenska operna storitev, naše glasbeno solstvo in glasbena znanost ter kot zaključno poglavje knjige še poglavje o slovenski glasbi med osvobodilno vojno. Ta del je napisal Vilko Ukmar.

Knjiga «Zgodovina glasbe» je važna pridobitev za našo znanost in je nujno potrebna vsakomur, ki je količkolj zainteresiran na glasbenem življenju. Danes, ko smo glasbeno življenje prenesli iz koncertnih dvoran in meštarskih domov tudi neposredno med delovno ljudstvo v tovarnah in prosvetnih domovih, ko stremimo za tem, da odpremo glasbene zaklade najširšim ljudskim množicam in jih tudi pritegnemo k aktivnemu glasbenemu življenju in delu, je taka knjiga nujno potreben priročnik posamezniku kakor vsem prosvetnim delavcem, ki vodijo glasbeno življenje, potrebna je ljudsko prosvetnim aktivom, da jih seznanja z ogromnim bogastvom, ki je bilo ustvarjeno na področju glasbenega življenja vseh časov in vseh narodov. B. G.

PROSVETA — MED — LJUDSTVOM

O kulturnih prireditvah v počastitev 8. marca, svetovnega paznika žene, smo pisali že v zadnji številki. Danes lahko omenimo še nekatera, pa še vedno nismo izčrpali vseh. Zelo so naše ženske to pot razgibale naše prosvetno življenje in upati je, da bodo iz teh pobud nastale nove.

Dobro so se izkazale žene s Kolonkovec, ki so priredile kulturne večere v bivši zadrugi gostilni pri Kačunu in pri Bakotu v Rovtahu. Ti dve frakciji se ločeno udeležujeta v prosvetnem življenju in imata tudi vsaka svoje pevsko društvo. Kulturna prireditve v krožku «Cebulec» je zelo ugajala. Žene so nastopile s pevskimi točkami in recitacijami. Videli smo žene iz tega okraja v delegaciji šestega okraja ASIZZ, ki je prinesla kot darilo ustanovnemu kongresu krassen album, v katerem je bila spomenica za zidanje porušeni kulturnih domov. V ta okraj spadajo žene s Kolonkovec in Skednja.

V Skednju so imele žene svojo uspešno prireditve v torek 9. t. m. Njihova prireditve je žela priznanje množičnega občinstva.

Sv. Križ se je še vsakokrat dobro izkazal. Tako so tudi svetokriške žene dostojno proslavile 8. marec s prireditvijo, ki je obsegala nagovor, recitacijo, godbene točke in igro. Tamošnje žene so uprizorile kratko reportažno igro v petih slikah: «Naša žena v času borbe», ki jo je napisala Zora Košuta-Jugova. Igra je doživela prav lep uspeh in bi bilo prav, da bi jo uprizorili tudi v mestu.

Devinske žene niso mogle v Devinu dobiti nobene dvorane na razpolago, zato pa so organizirale svojo kulturno prireditve v Vižovljah. Obsegala je 13 točk in je prav dobro uspela. Najbolj sta ugajali občinstvu slovenska enodejanka «Zenski praznik» in italijanska enodejanka «Non torna più».

Najbolj vidno in učinkovito je prešla do izraza ženska slovesnost večerni prireditvi v ponedeljek, 8. marca, v pomorski postaji. Program kl ga je z vno in z znanjem vodila članica SNG Ema Starčeva, je bil izredno skladen.

Zaradi svežosti in naravnega imajo

Novo knjige

Državna založba je izdala Zgodovino glasbe, ki so jo napisali Ukmar, Cvetko in Hrovatin. Ta knjiga s področja glasbene zgodovine je še posebej pomembna ker je prva slovenska knjiga te vrste. V tem delu je poleg splošne glasbene zgodovine posebej obdelana zgodovina slovenske glasbe med njo sovjetske in domače slovenske. Knjiga bo s pridom služila tako slušateljem glasbene akademije kakor tudi vsem, ki se zanimajo za glasbeno zgodovino.

Oskar Hudales: Sovjetska zveza (Družba sv. Mohorja) je nekaj zbornik v katerem avtor daje odgovor na glavna in najvažnejša vprašanja, ki zanimajo delovnega človeka v zvezi s njegovo željo po spoznavanju So-

vjetske zveze. Tako nam pisec govori o sovjetski zemlji, o nje naravnih bogastvih, o upravnih razdelitvah države, o armadi, partiji in drugih zanimivih vprašanjih.

Pri Cankarjevi založbi je v zbirki marksistično-leninistične literature izšla iz rusčine prevedena knjiga «Predmet in metoda politične ekonomije», ki jo je napisal A. Leontjev. Knjiga ima dva glavna dela; v prvem nam avtor govori predvsem o predmetu, ki ga proučuje politična ekonomija ter o zakonih, ki vladajo v proizvodnji raznih gospodarskih dobrin ter njih distribuciji. V drugem delu pa nam avtor govori o marksistično-leninistični metodi politične ekonomije. Knjiga, ki je pisana kot učbenik, bo vsem nad vse koristna pri proučevanju ekonomskih problemov, ki se pojavljajo v današnjem življenju.

Gospodarstvo

VALJENJE

1. Najugodnejši čas. Za valjenje je najugodnejši čas zgodnja pomlad, to sta meseca marec in april. Piščanci se morajo izvaliti najpozneje prve dni maja. Najbolje je, da se zvalijo konec marca ali v aprilu. Če bi nasadili po prej, se nam piščanci izvalijo v zelo hladnem vremenu. Imeli bi sitnosti, morali bi jih bolj krmili, ker se ni paše. Taki zelo zgodnji piščanci nam že avgusta ali septembra dorastejo in jarčice začnejo nesti v času, ko ni pomnjkanja in niso cene najvišje. V poznih jeseni take jarčice prenehajo nesti in navadno vso zimo nič ne nesejo.

Ce se nam piščanci izvalijo kasno, na pr. šele maja ali junija, imamo z njimi mnogo sitnosti. Ko se izvalijo, je že vroče, zaradi tega je mnogo mrčesa, ki mladi rod napada in ugonablja. Razne hranilne snovi se v vročini razkrajajo. Vse to odraslim živalim ne škoduje; v nežnih, mladih prebavilih pa povzroča drisko, ki je najnevarnejša, dostikrat smrtonosna bolezen pri najmlajših. Če pa piščanci vse te nevarnosti srečno prebrodijo, nam vendar do začetka zime ne dorastejo. Tedaj preneha paša, začenja se drago zirnako krmiljenje, dohodkov od jarčice pa se ni. Sele po novem letu ali pozneje dozorevajo in začno nesti. Takrat pa tudi pričnajo nesti starejše kokoši ki so čez zimo počivale. Na trgu je vsak dan več jajc, cene hitro padajo.

Tako vidimo, da niti prezgodnji niti prepozni čas valjenja ni primeren za vzrejo donosnih jarčic. Drugače pa je s piščanci, ki se ob pravilnem času izvalijo, recimo meseca aprila. Takrat je najugodnejša toplota. Zimski mrz poneha, prav tako pa se ni nastopila škodljiva poletna vročina. Paša je kar najboljše. Mladi, sočni poganiki kravic so polni beljakovin in lahko prebavilivi, medtem ko postanejo pozneje trdi, težje prebavljivi in mnogo manj redilni. V mesecih aprilu in maju dobivajo mladi piščanci tudi obilno mesne hrane v obliki žuželk, katerih je v tem času največ. Ko nastopi poznejše za piščance nevarna vročina, so najhujše že davno prebrodili, postali krečki in utrjeni. Škodljiv jim ne morete več do živega. Paša je še prav dobra tja v jesen, piščanci vidno rastejo, do jeseni so godni. Ko nastopi zima brez paše in z njo drago krmiljenje, so jarčice popolnoma zrele. Če jih količkar pravilno krmimo in nismo prehladni kokušnjakov, nam pridno nesejo vso zimo, to je v mesecih novembru, decembru in januarju, ko so jajca najdražja.

Zapomnimo si torej važno načelo: Nasadimo jajca le v zgodnji pomladi. Tako vzređimo do jeseni prav poceni dobro razvijte jarčice, ki nam pridno nesejo pozimi.

2. Kokiša. Razlikujemo med naravno, pristiljeno in umetno kokišo, ozkoma valilnim strojem. Pri nas na kmetih prihaja v poštev naravna kokiša in po potrebi pristiljena kokiša. Za naravno kokišo smatramo ono kokišo ki je sama prenehala nesti in pričela klokat. Iz previdnosti vzamemo vedno rajši starejšo kokišo za kokišo, ker je mnogo bolj zanesljiva kakor mlada. Vedno vzamemo žival, ki je mirne narave. Plašljive ptice so slabe valilke. Posebno važna pa je čistota kokiše. Uši in pršice so najobčajnejši razlog, da nam kokiša gnezdo prehitro zapusti.

Z valjenjem ter z vzgojo piščancev imamo zelo mnogo posla, mnogo več kakor z odraslimi kokušmi, zato je potrebno, da vedno več kokiš istoačasno nasadimo. Če je mogoče, opravimo obenem valjenje za celo leto. S tem si prihranimo zelo veliko dela, prishedimo na tudi na kokiših valilkah in kokiših vodnicah. Na žalost nam primanjkuje kokiš vrvav v času, ko jih potrebujemo, medtem ko jih je polti preveč. To je velika težkoča, ki jo na moramo nremagati. Velliko že pomaga medsebojna pomoč sosedov. Če se n. pr. štiri sosedje dozovorilo, da bodo valile v štirih zaporednih razdobjih soomladi in si druga druga posolale vse kokiše, ki jih imajo, se s tem doseženo več, da v ugodnem valilnem času niti ena kokiša ne ostane neizrabljena. Toda ta

pomoč ne bo vedno zadostovala. Vedno si lahko pomagamo s pristilno kokišo, v kateri smo umetno vzbuđili valilni nagon.

K valjenju lahko pristilimo samo tako ptico, ki v dotičnem času ne nese. Ker pa kokiši spomladi redno nesejo, si moramo poiskati drugo valilko iz vrst domače perutnine. Imamo prav odlično žival na razpolago. To je pura, ki je naravnost živ valilni stroj. Pura, ki enkrat sedi, sedi tako vztrajno, da ji lahko po vrsti poverimo dvoje ali celo troje nasadov jajc. Važno je, da jo lahko k valjenju vsak čas tudi pristilimo. Celu mlado purico, ki še ni nesla, lahko pristilimo za kokišo. Edino taka pura ne pride v poštev, ki nese ali se na to pripravlja. Toda to traja le malo časa. Pura je v tem pogledu podobna divjim pticam, ki enkrat spomladi dan za dnem znesejo po eno jajce toliko časa, da je za eno gnezdo. Pred in po tem času ne nesejo skoro nič. Tako je vedno lahko dobiti primerno puro.

No, kako pa puro spreobrnemo v kokišo? Vzamemo primeren zaboj, umedimo v njem gnezdišče in položimo vanj nekoliko umetnih jajc. Te napravimo tako, da jajčno lupino na toplem in ostrem koncu prederemo, vsebino izpihemo in nato izpolnimo prazno ki ga obtežimo s kamenji, da žival pokrova ne more privzdigniti. Gnezdo

moramo predeliti tako, da se pura s trebukom dotika jajc, ne da bi ji delali prevelike sile ali celo bolečine. Hočemo samo preprečiti, da vstane, in jo prisiliti, da na jajcih leži. Žival pustimo v tem nekoliko neprijetnem položaju polnih 48 ur, to je dva dni in dve noči, ne da bi jo sploh kaj pogledali. Po pretoku tega časa odstranimo pokrov in rešimo jetnico, ki ji damo jesti in piti in četrte ure časa, da se osnaži. Med tem uredimo gnezdo, katerega smo našli v največjem neredu. Ko smo uredili žival in gnezdo, se neprosto voljna ječa podaljša za nadaljnih 48 ur, med katerimi ne smemo žival motiti. Ko zopet pridemo, najdemo puro navadno že zadovoljno s svojo vlogo, in gnezdo je kolikor toliko v redu. Puri postrežemo zopet kakor prvič, gnezdo po potrebi uredimo in nato raztegnemo iz previdnosti pripravljamo dobo še za tretjih 48 ur. Na koncu tega časa, to je po šestih dneh je pura postala kokiša. Če pa ne bi hotela klokat, je vsak nadaljnji trud odveč, ker bo pura začela nesti.

Naj omenim še umetno valjenje v valilnem stroju. Umetno pripravljena toplota v stroju nam lahko izvali po velikosti stroja več piščancev hkrati. Valilni stroj zahteva izredno pozornost skrbovanje, noč in dan ves čas valjenja. Kljub temu so uspehi nekoliko slabši, kakor pri naravnih kokišah. Za kmečke razmere valilni stroji sploh ne prihajajo v poštev. Tudi rejska središča naj bi se jih ne postuževala, ker z umetnim valjenjem, in s povečanjem nesnosti polagoma uničimo valilni nagon.

(Se nadaljuje) dr. I. B.

ČESEN IN ČEBULA

Cebulo pridelujemo, če sejemo čebulino seme ali če sadimo čebulke. Prvi način pridelovanja trajno, drugi način dve leti. Pri enoletnem pridelovanju ostane vedno nekaj čebul drobnih. Te drobne čebule prihodno pomlad še enkrat vsadimo, kakor čebulke. Za pridelovanje čebulček sejemo čebulino seme zelo gosto. Sadimo jih spomladi. Čebulo pa, ki jo hočemo pridelati s setvijo, še isto leto sejemo bolj na redko, in sicer vedno v vrste, ki so oddaljene med seboj 25 cm. Čebulino seme, ki se smo le malo pogruntali z zemljo, izkani navadno 4 tedne po setvi. Do tedaj moramo skrbeti za umerjeno vlago in da se zemljišče ne zaplevi, še preden pride čebula iz zemlje. Sejemo prav zgodaj spomladi. Pri enoletnem pridelovanju čebule s setvijo dozori in doraste čebula šele proti jeseni, dočim pridelamo z dvoletnim pridelovanjem zrelo čebulo že polti.

Čebula uspeva dobro v srednje težki zemlji, ki je bila leto poprej dobro pognojena. V zemlji, pognojeni tik pred setvijo s svežim gnojem, pač čebula bujno raste ter napravi debele vrste, toda čebule ostanejo drobne in rade galjejo. Pri saditvi čebulček pazimo, da ne sadimo globoko, ker globoko vsajena čebula ne postane nikdar debela. Pri nas in v mnogih krajih je navada, da pohodijo čebulino zemljišče, čim doraste. Ta navada več

škodli kakor koristi in zato jo moramo opustiti. Čebula je dozorela, čim zelišče porumeni. Če potrebujemo prostor, jo vzamemo iz zemlje, sicer jo pustimo do jeseni v zemlji, da bolje dozori. Čebulo smemo spravljati le ob lepem vremenu in popolnoma suho v shrambo, ker rada gnija.

Cesen navadno ne sejemo, ampak sadimo. Sadimo posamezne stroke 20 cm drugega od drugega in 5 cm globoko. Cesen uspeva najbolje v močni, peskoviti, ilovnati zemlji, v sončni legi, zavarovan pred vetrom. Pognojiti je treba leto prej. Pletje in okopavanje moramo večkrat ponoviti. Ko listi porumenijo, je cesen goden za spravljanje.

dr. I. B.

CEPILNA SMOLA

Cepilna smola, ki jo nujno potrebujemo pri pomladnem cepljenju, je dvojna: topla in mrzlotekoča.

Prilnavneša je mrzlotekoča, ki jo naredimo takole:

Raztopi en kg smrekove ali borove smole; poslavi posodo s smolo v večji lonec z vrelo vodo, kajti te kuhaj smolo na ognju, je nevarno, da se vname ali vsaj prežge. Ko je smola raztopljena, odmakni posodo z ognja in, ko se začne hladiti, dodaj 8 gramov v vodi gosto raztopljene arabskega gumija, 10 gramov tudi v vodi raztopljene navadne pralne sode in 15 do 20 dkg vinskega spirita.

Med prilnavanjem teh dodatkov pridno mešaj. V prav gorko smolo ne prilivaj spirita, ker sproti izhlapi. Dodatek vinskega masti ali olja se ogibaj, ker so vse masti drevesomstrup.

Mrzlotekoča smola hrani v dobro zaprti posodi, (v škali z vloženi pokrovec), da ne izhlapi spirita in da se smola ne strdi. Ako je smola pregosto tekoča, ker je spirita izhlapel, raztopi smolo ponovno v posodi vrele vode in dodaj primerno količino spirita.

Za mazanje cepilcev je najboljša priprava čopič, ki si ga narediš iz razčesanih konjskih ali govejih žim.

I. B.

LUCERNA ALI NEMŠKA DETELJA

Lucerna ali nemška detelja je izmed vseh detelj najvažnejša za deteljišča. Domača ali svinjska detelja sejemo le v posebne namene in pa v hribih, kjer lucerna zaradi mraza ne uspeva. Nobena detelja ne daje toliko pridelka kakor lucerna in nobena razen ekspanzete ni bolj trajna in trpežna glede na sušo.

Lucerna najbolj uspeva v globokih, toplih tleh, ki ne zadržujejo v spodnjih plasteh vlage. Lucerne ne smemo nikdar sejati na preorano deteljišče. To smemo storiti šele po desetih letih, ko se je zemlja, odpočila. Opuščena deteljišča je treba čimprej preorati, zasejati jih z drugim pridelki, ali pa spremeniti jih v travnike. Zelo naporno je puščati deteljišča, da se sama zaledinijo. Iz opuščanih deteljišč nastali travniki so zelo malo vredni, ker vsebujejo veliko malo vrednih trav in dosti širokolistnega trpotca, ki zavzema mnogo prostora.

Njivo, ki jo posejemo z lucerno, je najboljša; da že jeseni globoko preorjemo. Če je potem spomladi zaradi plevela ozelenela, jo pred setvijo ponovno pilavo preorjemo in pobranamo.

Lucerna ne trpi svežega hlevskega gnoja, zato izberemo za lucerno ono njivo, ki smo jo v prejšnjem letu najbolj pognojili. Zelo dobro uspeva lucerna na zemljiščih, ki smo jih jeseni rabili za pridelovanje strniščne repe.

Lucerno sejemo konec tega ali v začetku prihodnjega meseca, kadar ni več nevarnosti za slano. Če lucerno prezgodaj vsejemo, traja dolgo, dokler skalj in v tem času se njiva oplevel.

Posejana lucerna je zelo podviržena plevetu. Da se plevel ne razširi, posejemo med lucerno nekoliko ječmena ali ovsu, ki ga pa moramo požeti prej, preden dozori. Za setev potrebujemo 3 do 5 kg semena na vsakih 1000 m2 površine. Kdor rabi manj semena, ta ne bo imel lepega deteljišča, ker redka detelja postane kaj rada lesena. Da bo krma za živino bolj zdrava, posejemo med lucerno tudi trave. Najboljši sta za to še francoska pahovka (travu-

lja) in angleška iljlika. Trav zasejemo toliko, da zavzamejo petino površine vsega deteljišča.

Seme lucerne mora biti mlado in čisto plevela. Zlasti ne sme seme vsebovati predenke, ki je najhujši sovražnik detelje. Pri nakupu ne smemo gledati toliko na ceno kakor na kakovost semena. Seme lucerne je rumenorjavkasto, podolgovato in skoraj filozolaste oblike. Mlado seme je vedno bolj svetlo kakor staro.

Seme lucerne se prideluje lahko tudi doma. Zato smemo deteljo samo enkrat pokositi. Nato jo pustimo rasti, da gre v seme. Ko je de-

telja dozorela, seme osmukamo, očistimo in ga shranimo na suhem prostoru, kjer naj bo tudi varno pred mišmi.

Vsako jesen moramo lucerno ostro pobranati in pognojiti s superfosfatom in poapnevitil. Se bolj bi bilo, če bi gnojili s Thomasovo žindro, kj že sama na sebi vsebuje apno. Te pa sedaj še ni dobiti. Gnojenje z dušičnimi gnojili ni potrebno in utegne biti še celo škodljivo, ker preveč pospešuje rast trav.

Lucerna daje v prvem letu dve košnji in pozneje do petega leta po štiri do pet košelj. Po petih do sedmih letih postane deteljišče redko. Tedaj je najboljša, da ga preorjemo.

I. B.

GLINA - ZELO VAŽNA

Marsikdo misli, da je glina malo vredna in ne dosti pomembna snov in da ji je današnja tehnika že našla boljše nadomestilo. Vendar to ni tako; njeno v es. r. skemu razvoju kemične in kovinske industrije, je glina še vedno ostala dragocena surovina, ki se je s pridomo poslužujejo razne industrijske panoge in ljudje v vsakdanjem življenju.

Kemično je glina rudnina, ki nastane iz mineralov, imenovanih ortoklaz. Če se ortoklaz pod vplivom vode in v njej nahajajoče s kove kisline razkrajajo, nastaja iz njega poleg drugih snovi tudi glina. Kakšna je ta, vemo vsi. Čista glina, ki pa jo v naravi redko najdemo, je zelo redkih krajih, je bele ali sivkaste barve, mehka in prstena. Navadno so ji primršane še druge snovi, železo, ostanki preperelih organizmov ali druge rudnine, ki dajejo glini tudi različne barve. Barva gline pa označuje tudi nje kvaliteto, kajti gline razlikujemo več vrst.

VRSTE GLINE

Najbolj razširjena in najobčajnejša je navadna glina (lončarska), ki je rumene, rjavkaste ali rdečkaste barve. Če jo žgemo pa pordeči. Če je dovolj vlažna, je na videz masna, razen tega lahko gnetljiva. Zaradi tega se glina te vrste uporablja za izdelovanje navadnih glinastih izdelkov, med katere štejejo tudi opeke.

Najbolj sorodna navadni glini je ilovica, ki pa se že na zunanji razlikuje od nje. Navadno je sivkaste barve, glavna razlika pa je v tem, da ni tako masna in plastična.

Temu sta vzrok apnenec in kremenjak, ki sta primršana ilovici, dočim je navadna glina skoro brez njiju.

Tudi lapor je posebna vrsta gline, ki pa vsebuje tudi mnogo apnenca. Uporablja jo v posebne namene, in sicer v glavnem za izdelavo cementsa.

Najčistejša glina, bele, rumenkaste ali sivkaste barve je kaolin ali porcelanka. Dočim najdemo ostale vrste gline v množinah po vseh predelih zemlje, je kaolina mnogo manj, spriče česar je to precej dragocena snov. V Jugoslaviji ga je malo, največja ležišča so na Češkem in v Nemčiji. Sicer pa sta Japonska in Kitajska znani kot domovina porcelana.

Vse te vrste gline uporabljajo kot rečeno, v najrazličnejše namene. Hvala zato gre posebnim lastnostim gline. Glina, kateri dodamo vode, postane spolkza in lahko gnetljiva; posušena močno vpija vodo, vendar je ne prepušča, temveč zadržuje. Če pa glino segrevamo, odda najprej vso vlago, nato pa tudi kemično spojeno vodo ter po-

stane trda in porozna. Vse te lastnosti so koristne industriji glinastih izdelkov. V naravi pa velike zemeljske plasti gline zadržujejo vodo, preprečujejo nje odtok, ter so zato vzrok nastanka jezer in močvirij.

UPORABA GLINE

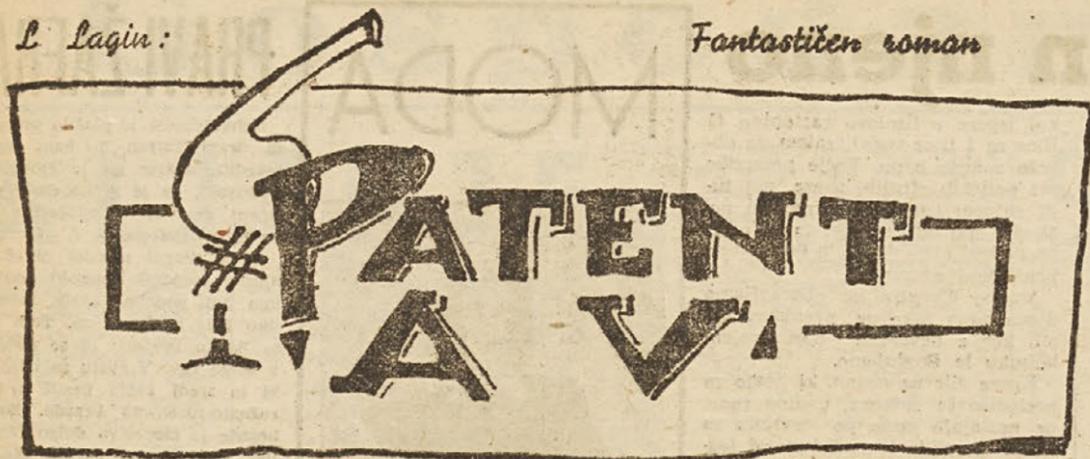
Glina je že od prastarih časov služila človeku kot gradivo ter za izdelovanje najraznovrstnejših predmetov. Tudi danes s pridomo uporabljamo glinaste izdelke v elektrotehnikih, telefoniji glino pa v kitarstvu, za izdelavo opeke in številnih okrasnih ter gospodinjstkih pripomočkov.

Med glinastimi izdelki pa različujemo dve glavni vrsti, ki se močno razlikujeta med seboj. Tako poznamo goste in luknjčave (porozne) glinaste izdelke. Gosti glinasti izdelki, med katere štejejo porcelan in razne kamene izdelke, ne prepuščajo tekočini, odlikujejo pa se po visoki trdnosti in trpežnosti. Med njimi zavzema prvo mesto porcelan, ki je sploh najbolj dragocen glinasti izdelek. Za izdelavo porcelana služi kaolin, iz katerega najprej odstranijo pesek in druge primese s tem, da ga močno mešajo z vodo. Pesek in druge primese se naberejo na dnu, vodo s kaolinom pa pretakajo v druge posode, kjer puste raztopino nekaj časa na

L. Lagin:

Fantastičen roman

Zdravniku Strenu Popfu, ki je iznašel zdravilo za pospeševanje rasti organizma, je Cfardeja zastopnik tvrčke Zavora, ponujal velike vsote, če bi hotel s svojim zdravilom pospeševati rast otrok. Popf je tako zločinsko delo odklonil, zato je Cfardeja sklenil, da se maščuje. Pregovoril je Buka Suza, da je napadel Manheima Beroimeja in izjavil, da sta zločin izvršila Popf in Anejro. Popfa so zaprli, Cfardeja je zdravilo ukradel.

Neka vdova, Garga po imenu, je dobila obvestilo, da ji je 4 letni sinček, ki so ga vzgajali v nekem zavodu, nenadoma umrl. Odpravila se je v zavod, kjer ji je ravnatelj pokazal na vrtu svež grob... Ko je odhajala z groba, je videla, kako teče proti njej z odprtimi rokami kakor otrok njena pokojni mož. Se preden je kriknil »mama«, je omedlela.

Buko Sus je svoj zločin priznal zdravniku, s pogojem, da ga izda šele po njegovi smrti. Sodišče je medtem spoznalo, da sta obtožena kriva umora.

— Sodišče razsodi in ukaže, da ste vi, Stifen Popf, obsojeni na usmrtno z električnim tokom, ki bo spušen skozi vaše telo najpozneje teden dni po nedelji desetega maja. Tako se glasi zakon.

V dvorani se je razlegel presunljiv krik: bila je Berenika, ki je omedlela.

Sodnik Tek Ursus je nadaljeval:

— ... Sodišče razsodi in ukaže, da ste vi, Sanho Anejro, obsojeni na usmrtno z električnim tokom, ki bo spušen skozi vaše telo najpozneje teden dni po nedelji desetega maja. Tako se glasi zakon.

— Nedolžne ljudi ubijajo, — je izpregovoril Sanho Anejro mirno, toda dovolj glasno, da ga je slišala vsa dvorana.

Pogledal je gospoda Dana Pappula. Gospod Pappula se je obrnil proč.

Tako se je sodba zoper »bakbuška morilca« končala tako, kakor je pričakoval gospod Primo Padrele. Naslednji dan se je začela v deželi ostra predvolivna borba, v kateri je imela razsodba proti »bakbuškima morilcema« pomembno vlogo, kakor je to nameraval in želel Primo Padrele. In vendar se je pokazalo, da tudi gospod Padrele ne more vsega vnaprej preračunati.

OSEMNAJSTO POGlavJE

ki pripoveduje, kako se je Tomazo Magaraf peljal iz Mesta velikih žab v Bakbuk, pa je prišel v neko drugo mesto.

Naš bralec se gotovo še spominja, da se je Tomazo Magaraf, potem ko je obupal, da bi dobil delo v Mestu velikih žab, napotil v Bakbuk k doktorju Popfu. Doktor pa je tačas že sedel v zaporu. Magaraf tega ni vedel. Vzlic temu pa se je s težkim srcem vozil v Bakbuk. Z mladih nog je bil navajen, da si je sam služil kruh, in zavest, da gre zdaj prositi pomoč skoraj popolnoma neznanega, čeprav dobrega človeka, mu je bila neznosna.

V takšnem skrajno neveselem razpoloženju je bil naš junak, ko se je na neki postaji hrupno prijavil v vagon obilen, visok potnik s škrlatnordečimi lici in z razbitim nosom in z veselimi, prstodušnimi očmi družabnega človeka. Z lahkoto je vrigel na prtljažno polico dva zelo obsežna, a cenena kovčega, štrbunknil na klop pred Magarafa, si zadovoljno otrl potni, sijoči obraz z velikim sinjim robcem in glasno vzdihnil. Potem se je zagledal v Magarafa in se meni nič tebi nič začel smejati s glasnim, otroškim smehom. Prav tako nepričakovano je utihnil, se znova zagledal v Magarafa, nato zopet dal duška svojim občutkom, udaril Magarafa po kolenu in se začel krohotali.

— Tomazo Magaraf! — je komaj bruhnil iz sebe. — Vrag me poberi, če ni to Magaraf!

Magaraf se ni utegnil razjeziti. Hotel je ošiniti razposajenega velikana z zaničljivim pogledom, toda njegovo obličje se je hipoma razširilo v topel nasmeh:

— Eh, stari! Niste se zmotili. Sodeč po vaših

finih manirah in zvonkem smehu, ste nekakšen Evgen Cimmaron!

Človeka z razbitim nosom je zopet prevzel smeh. Minilo je nekaj sekund, da se je naposled odsmejaj, se oddahnil in veselo pomežiknil Magarafa:

— Stari razbojnik! Pozabil si omeniti moj elegantni nos, a bog naj te sodi! Zelo sem vesel, da te vidim, vrag te poberi! No, nisi še docela pozabil starega Cimmarona?

— Cimmarona da bi pozabil! Človeka, ki sem z njim po bratovsko delal dve sezoni v »Zlatem pavlu« Dvakratnega prvaka boksa v Aržanteju! Človeka, ki ga pozna vsa dežela in ki mu je že marsikdaj ploskal prezident Aržantej!

— Toda veš, — je navdušeno grmel medtem Cimmaron, — če bi ne bil videl fotografij v časopisih, te nikakor ne bi bil prepoznal! In še zato, vrag te vzemi, ker si tako imenitno oblečen! Pravi indijski nabob, zlodej te poberi! Si bogat, kaj?

— Ko cerkvena miš. A ti?

— Kakor njena sestra, — se je hipoma zresnil Cimmaron. — Ti vidiš v meni nekdanjega Cimmarona, a Cimmaron je že zdavnaj šel med staro šaro. Po nepotrebnem sem se valjal po teh oderuških klinikah, kjer te stane kozarec navadne vode več ko šampanjec. Komaj sem jo popihal od tam in se še dobro zavedel nisem, bum, sem naredil neumnost in odprl restavracijo... Hotel sem se izplačati po kliniki. Fej! Zoprno mi je, če na to pomislim.

— Si pogorel? — je z razumevanjem vprašal Magaraf.

— Čudno vprašanje! Kakopak! Pogorel sem in sklenil: dovolj, v rojstni kraj grem, v Pelep! Neboštčnikov tam sicer ni, zato pa se tudi prvaki boksa malokdaj tam pokažejo. V Pelepu bom odprl kakršno si bodi gostilno in se nekako preživel do svojega poslednjega knock-outa.

Z resno nagubanim škrlatnim obrazom je Cimmaron dvignil s police kovčeg in vzel iz njega steklenico cenenega, a močnega vina. Prijatelja sta pila in trčila na prijateljstvo, na snidenje, na srečo. Vlak se ni prišel do najbližje postaje, ko je bivši bokser pregovoril Magarafa, naj se poživlža na Bakbuk in naj se pelje v Pelep, kjer bosta skupno odprla majhno restavracijo. Bivši bokserski prvak dežele in bivši univerzalni odrski artist Tomazo Magaraf, tisti Magaraf, ki so ga obsodili zato, ker je zrasel, sta utegnila postati veliki privlačni osebi v tem mestecu, ki je bilo še bolj zakonito kakor dvajset kilometrov od njega oddaljeno, nam že znano mesto Lomm.

— V skrajnem primeru, če bi te vleklo nazaj na oder, — je rekel Cimmaron, — se lahko pripravljaj za nastop tu v Pelepu. Tu je tiho, mirno, nič te ne bo motilo in vedno boš imel poleg sebe tovariša, ki nekaj razume o cirkuških rečeh, da bi jih vrag pobral!

Tako je prišlo, da se je Tomazo Magaraf, ki se je peljal v Bakbuk, presedel s svojim starim kolegom v vlak, ki ju je naslednjega dne srečno pripeljal v Pelep.

DEVETNAJSTO POGlavJE

ki govori o nepričakovanih posledicah streljanja v tarčo.

Kakor je že bilo, ali za tako neznatno mestece, kakršen je bil Pelep, je bila velika čast, da sta se v njem naselila tako znamenita človeka. Bivšemu bokserskemu prvaku je bilo lahko dobiti potrebni kredit, ki mu je omogočil, da je odprl na edinem trgu Pelepa poleg dvonadstropnega bančnega poslojja majhno restavracijo z imenom »Dva šampiona.« Pelepski prebivalci so se očitno ponašali s svojima novima someščanoma, jima izkazovalj naklonjenost in spoštovanje, da sta bila prijatelja v resnici zadovoljna. Magaraf, kajpak, ni nameraval ostati tu dolga leta, vendar pa ni imel nič proti temu, da preživi tu do pomladi. Restavracija mu ni jemala preveč časa, nudila mu je več ali manj dobro življenje, seveda v krajevnem merilu. V viso-

kem in hladnem skednju, ki ga je imel v uporabo, se je Magaraf vadil z vztrajnostjo, ki si jo je pridobil v dolgih letih artistične dejavnosti, v novih nastopnih točkah, ki je od njih pričakoval, da mu bodo vrnilo priznanje občinstva in gospodarjev cirkuških gledališč. Ko so dame dobrodelnih patronatov prosile Cimmarona in Magarafa za sodelovanje pri vsakoletni jesenski dobrodelni predstavi, sta z največjim veseljem sprejela povabilo. Kakor vsi odstavljeni artisti, sta tudi onadva žalovala po odrskih nastopih. Magaraf je presenetil gledalce s čarobnim metom bumeranga, s njegovo streljanje v krožnike je zbudilo veliko navdušenje ljubiteljev strelskega športa. Predsednik strelskega kluba je prosil Tomaza, naj bi prevzel učenje najsposobnejših in najbolj nadarjenih članov kluba.

Magaraf ni imel vzroka, da bi odklonil to častno in dobro plačano delo. Odtlej je prebil vsak dan po dve uri na strelišču in z uspehom opravičil zupanje, ki so ga imeli vanj.

Sestindvajsetega decembra je bila v mestu Lommu tradicionalna božična strelska tekma med Pelepom in Lommom. V tej tekmi so Magarafa učenci zavzeli vsa prva mesta. Zato so slavili Magarafa zmagovalci in premaganci. Prosili so ga, naj izven sporeda pokaže svoje mojstrstvo. Prevzet od splošnega navdušenja, je ta dan prekosil samega sebe. Premagani strelci lommskega strelskega kluba so priredili slavnosten banket v čast zmagovalcev in njihovega učitelja.

Naslednjega dne je srečal Magarafa pri restavraciji dostojno opravljen mladenič z zlatimi naočniki. Mladenič se je zelo spoštljivo priklonil s skromnimi besedami pohvalil spoštovanega gospoda Magarafa kot virtuoznega strelca in neprekošnjivega učitelja v tem najplemenitejšem športu. Nato ga je prosil, ali mu lahko pokloni deset minut časa.

— Vidite, — je začel, ko je prejel pritrdilni odgovor, — pooblaščen sem, da vas povabim k sodelovanju pri zelo resnem in odgovornem znanstvenem eksperimentu. Najprej pa vas moram vprašati, če se morem zanesti na vašo molčečnost?

— Popolnoma, — je rekel Magaraf, ki ga je začelo zanimati skrivnostno govorjenje mladeniča. — Nisem klepetav. Čemu pa bi se pekla na soncu? Stopiva v restavracijo. Tam se bova mešala v hladu pri kozarcu kisle vode.

— Ne bi želel, da bi naju kdor koli opazoval, — se je otresal mladenič. — Če nimate nič proti, bi vam predlagal, da se pomeniva v avtomobilu.

Sedla sta v mali športni avtomobil, ki je stal na drugem koncu trga, in zdrčala sta po avtostradi, ki je držala v Lomm.

Ne smete mi zameriti, — je rekel mladenič Magarafa. — Imam nalogo, da ne smem v nobenem primeru zbuditi radovednost drugih, ki nimajo posla z veliko nalogo, s katero se ukvarja naš kolektiv. Na naši znanstveni in preprosti človeški vesti je usoda in sloves nekaj desetih bolnih oseb...

In mladenič je razložil Magarafa, da v znanstvenem zavodu, ki ga ima čast zastopati in ki se prikrito imenuje Vzorno zdraviliško zavetišče za popolne sirote, se zdravi skupina bolnikov, ki so bolni za težko, vendar ozdravljivo obliko kretinizma. Gospod Magaraf bo pač razumel, zakaj se pred okoliškimi prebivalci zakriva resnični značaj in namen Vzornega zdraviliškega zavetišča: treba je ustreči samoljubju samih pacientov kakor tudi njihovih nesrečnih roditeljev. Šef zavetišča je izdelal metodo, ki omogoča postopno zdravljenje kretinizma s posebnim sistemom delovnih procesov. Z namenom, razviti v bolnikih pazljivost, samodisciplino in zanimanje za obdajajočo jih naravo, je v načrtu tudi pouk v streljanju v cilj. V vsem okrožju pa bi bilo težko najti za to delo primernejšo osebo, kakor je spoštovani gospod Magaraf. Vprašanje plačila naj ne vznemirja Magarafa, zakaj vsi bolniki so otroci zelo premožnih družin. Za dvomesečni učni tečaj prejme poldrug tisoč kentavrov in seveda brezplačno stanovanje in hrano. Edini pogoj je popolna tajnost. Gre za dobro ime nekaj desetih ljudi in končno za izid silno važnega znanstvenega — medicinskega eksperimenta.

— Nikar pa ne mislite, da narejajo naši pacienti zoprno in klavrn vtis, — je zaključil svojo razlago mladenič, ko je opazil, da je njegov sobesednik v oblasti najbolj protislovnih čustev. — Bolj spominjajo na ljudi, ki so v starosti dvajsetih let ohranili živahnost in posrednost treh, štiriletnih otrok. Povej vam, gospod Magaraf, da je opravilo z njimi včasih prav zabavno.

Drugega januarja je Magaraf sedel v vlak in se odpeljal v Lomm; ko si je izmislil nek več ali manj verjeten vzrok, ki ga sili, da mora začasno zapustiti Pelep, je razžalostil Cimmarona. Na postaji v Lommu ga je že čakal v istem malem avtomobilu mladenič z zlatimi naočniki.

Najlepši svet

5

Marija je stala, a zdelo se ji je, da ne stoji, ampak da se pogreza v črno globino. Solze so ji curljale po licu in tekle za rumeni vratak. Kakor s kremplji je držala s prsti knjigo in jo stiskala na prsi.

»Daj sem knjigo!« je hropeče zagrmel očetov glas.

Ustnice so se ji razmaknile, ali niso dale glasu. Kaj praviš?«

Se hitreje so se premikale ustnice, zdaj je beseda lovila besedo, a vse so se prepletale, kakor bi se glasniki upirali strnitvi.

Za očetovim hrbtom jemati dajala Mariji neme znake, naj prosi očeta.

Ali njena zmeda se je še stopnjevala in bridko ihtenje jo je premagovalo. Že od jutra ji je žalost nakladala na srcece kamen za kamnom: za vselej je zapustila šolo, se ločila od gospoda učitelja, odlagala, se poslavljala od dragega sveta, zdaj pa se mora ločiti od svojega zaklada, svoje nagrade!

Rada je šivala, brala, pela. V šoli so hvalili njene drobcene, pravilne vbode, jo klicali k branju, učili tako lepo peti, da bi kar vzletela. V mlinu pa je bilo dovoljeno šivati samo materi, brati prvemu mlinarskemu pomočniku, peti nikomur.

Tega dne ne preživi, gotovo umrje, zvečer, s sončnim zahodom. Ne mara dočakati novega jutra, ki ji ne povrne, kar ji je vzel današnji dan.

»Daj sem knjigo«, je rekel oče nepotrpežljivo.

Gledala mu je naravnost v obraz, prizadevno, presunljivo, proseče; vendar mora razumeti, mora ji pustiti knjigo.

Toda očeta je samo dražila njena neposlušnost. Kričal je zdaj, ona pa se ni mogla še odločiti, da bi izročila knjigo.

Tedaj je zardel, ošinil ga je plamen jeze; odpel je pas in v besnem napadu planil nanjo.

Vsi so se zganili, a takoj zopet otrpili. Ana je pokrila obraz z rokami in se obrnila proč. Marija se je obupno ozrla, ko pa je videla, da ne more od nikoder pričakovati pomoči, se je zgrudila na kolena, se skrčila nad knjigo, kakor bi jo hotela braniti s svojim nežnim telesom. V nenadnem pogumu, v spoznanju, da ji je zdaj vseeno, kar dela, je kriknila svojo najbolj skrito željo:

»Očka, kakor se boga prosi, vas prosim, dajte me v Nemčijo! Kakor ste dali fanta, prosim vas!«

Ali že jo je popadel v polovici telesa, da so tanke noge šinile v zrak, predolge, suhe. Jermen je zažvižgal in se skeleče prilepil na belo, razgaljeno telesce.

Zavpila je presenečena od bolečine; v tistem trenutku pa je od spodaj, obrnjena, kakor je visela v zraku, zagledala materin odsotni, skoraj nebržni obraz in ji je bilo, ko da bi se vse kamenje žalosti zrušilo in se raztreslo pod težo tega poslednjega, spoznanja namreč, da jo mati pusti tepsti.

Zdaj se je vdala zgolj tarnanju zavoljo telesnih bolečin. Udarci so padali po rokah, po prstih, ki so držali knjigo in je niso izpustili. Njen sluh je bil tako prepoln lastnega krika, da ni niti slišala, da jo četa v dveh.

Kakor hitro se ji je izvil prvi krik bolečine, je takoj našel odziv v Lenki. Isti udarec je obe zadal. Lenka je skremžila obraz in skočila s peči; duh odpora se je prebudil v njej in jo gnal naravnost proti očetu; prišla ga je za škric ž moko potresene suknje in ga začela z drobno pestjo suvati v bedra, v hrbet, kamor je dosegla.

Ni je opazil. Bil je ves zavzet; hropeč je. »V Nemčijo! H kravam, gospodična! Veš, kaj je poslušnost? Veš, kaj je oče? Ali je imel tvoj oče šolo?«

Ugriznila ga je v roko in ni ji bilo mar, da jermen ne prizanaša niti njenemu obrazu. Šele nato jo

je hotel stresti; naglo pa se je ohladil in se težko sopeč sklonil.

»Kaj pa ti...!« se je obregnil ob Lenko.

Ni se ustrašila, ni zbežala; stala je proti nje-mu kakor razjarjen hrček.

»Grdu, grdu, ne maram te za očko«, je kličala.

»Odnese jo! Sicer...!« je grabil po zraku.

Toda mlinarica je že držala Lenko v naročju in prehitela mlinarja. Napad kašlja ga je pritisnil k zidu. Marija je v krčevitem joku ležala na tleh, Ana se je tresla po vsem telesu in ne da bi vedela, kaj dela, nakladala v peč prgišča treščic.

Taki spopadi so bili strah otrok. Pa tudi posli jih niso radi videli, čeprav je gospod oče dobro pomislil, preden je položil na koga roko. Bila so tu sodišča, marsikdo pa je tudi vrnil udarec.

Šola je bila predmet mlinarjevega sovraštva. Imel jo je za ustanovo nasilja proti javnosti. Z Marijo je bila šola izločena iz rodbine, zakaj za Ano je izposloval olajšave.

Vse dotlej, da so Lenko vpisali v šolo. Tam ji je bilo vseč. Neprestano je vstajala s klopi in ogo-varjala starega učitelja; ni se mogla nagledati njegovega prijaznega nasmeha. Obljubil je, da mu privede v šolo kozla, ki ga je dobila od botre; potem je zapela sejmsko pesem, katero so jo naučili mleveci v mlinu. Ko pa je gospod učitelj naslikal s kredo na tablo veliko črko in so jo nekateri učenci lepo napisali v tablice, je začela gledati v njej častihlep-nost. Pritiskala je na skrnil, da je škripalo; vzdihovala je in preden je gospod učitelj odpustil razred do-mov, je izpolnila nalogo. Šele tedaj je planila ven na trg.

Prvi šolski dan je bil slovesen; prvič se je zna-šla sama zunaj, proč od mlina. Zbrala je součenke v sprevid, se mu postavila na čelo in spet pela ono sejmsko pesem. Lastno petje jo je opajalo in pa pogled na sprevid, ki ji je pripeval. Za svojo pesem je brala občudovanje v vseh otroških očeh in to jo je napotilo k nevsakdanjemu dejanju.

Vsi so vedeli, da je mlinarjeva, videli, da ima lepšo obleko od njih, tablico iz boljšega lesa in pi-salo z zlatim ovojem. To vse jo je zavezovalo, da mora narediti nekaj nevsakdanjega.

Tem laže se je odločila za to, ker se je našel tudi neveren dvomljivec: Jurij Hladik iz tretjega, razreda, ki je pozabil doma ravnilo, se vrnil ponj domov in pristopil k njim, ker sta ga zvalila spre-vid in hrušč.

»Vaš očka ima mlin«, je rekla Lenki brez ovink-ov šolarica z glavnikom v laseh.

»To je moj mlin! Vse je moje. Šola je tudi moja in studenec pod mlinom,« je zatrjevala Lenka.

»Studenec je za vsakogar! Vsi hodijo tam po vodo,« je ugovarjal Hladik.

Splošno mnenje se je zdelo, da je za Hladika; tudi najmanjši so vedeli, da vsa vas hodi po vodo k studencu pod mlinom.

»Studenec je moj! Lahko naredim z njim, kar hočem, lahko si noge okopljem v njem,« se je raz-vnemala Lenka.

Tiha groza jih je spreletela. Vsekakor je treba videti, kako si mlinarjeva Lenka koplje noge v stu-dencu v dokaz, da je njen.

Takoj so se napotili tja.

Studenec je bil obrobjen s kamenjem in voda je bila globoka. Lenka je dosegla do tja s prstki in komaj vzbukala v vodi dva majhna kolobarja. Ali radost jo je izpreletela od glave do pet! Bila je to radost zmagoslavja; vzletela je ko mlina ba-

lonček in se prav tako neslavno raspočila ko mlina balonček.

»Tako, zdaj pa te bom zatožiti!« je zagrozil Hladik in naglo stekel.

Otroci so se začudili, a tudi ustrašili grožnje velikega fanta; osupli so povsili mala ramena in se razhajali negotovo, kakor da so bili priča greha.

Lenka pa je sama z glavo pokonci korakala do mlina.

»Nekam prevzetna si«, jo je sprejela Ana s smehom.

»Imam šolo«, je rekla Lenka.

»Ta je vseh!« Ana na to.

»Drevesa so moja, in vrt je moj, tudi studenec je moj, gospod učitelj tudi in šola je moja. Sonce je moje in Praga tudi!«

Vrgla je od sebe tablico, stekla k mlinarici in objela z rokami široke mlinarici boka ter vese-lo zaklicala:

»Mamica je tudi moja, samo moja, samo moja!«

»Tvoja sem, draga deklica«, je rekla mlinarica.

»Kaj pa mi?« je rekla pikro Ana.

Mlinarica je nadaljevala pomirljivo:

»Sem pa tudi Marijina mamica in Anina, in veš!«

Lenka se je zamislila, pogledala nanjo izpod čela in namrščila obrvi kakor da se ji mlad gol zviija nad očmi. Med jokom je odrinila mater in rekla jezno:

»Hočem, da bi bila samo moja!«

»Ne in ne! Nisi sama na svetu. Tudi drugi ho-čejo drevesa in sonce, šolo in studenec,« jo je na-menoma jezila Ana.

»Pusti jo, majhna je še,« je posegla Marija mirno vmes.

Toda iz njenega tihega glasu je Lenka šele z gotovostjo uvidela, da se je motila. To ji je bilo zoprno in jo je poniževalo kakor usda plemenito žrebe.

»Ni sama na svetu, nič ni njenega, vse more deliti z drugimi,« je pomislila z dušecim občutkom in nekaj trenutkov se ji je neprijetno zaletavalo, kakor da bi vdihovala dim.

To neprijetno spoznanje je okusila Lenka že nekajkrat in vselej se je razburila in jezila. Toda življenje je nujno zahtevalo, da je premagala nemilo spoznanje, in Lenka ni več mislila na to, da mora vse deliti z drugimi. Prvi zakon sveta je stopil pred njo in klonila je glavo. Priznala ga je, ni bilo drugega izhoda!

Potem je dovršila vaško šolo in uživala vesele počitnice pred vpisom v meščanske razrede. Skle-nili so, da jih bo obiskovala v Brodu.

Tja se je vozil vsak dan mlekar; vozil bo njo in Otona Borka, mizarjevega sina. Za nazaj pa sta otroka imela ugoden vlak.

Odpeljali so se nekoč z mlekarjem na izpit in Lenki se je gospod oče zelo prikupil.

Na vozu, ki je bil pokrit z jadrino, je mlekar zložil vedra mleka s štirioglatimi lesenimi pokrovi, skrbno zadelanimi s koščki platna, previdno razmestil pločevinaste posode s smetano ter vložil mednje skuto in grude masla, zavitega v liste sladkega zelja. Spredej na kozlu je bil za otroke sedež iz slame in sena.

Film

Iz filma Slavica

Lermontov

Sovjetska kinematografija je oblastnikom resnico v obraz, ustvarila film o življenju in delu svojega velikega pesnika Lermontova iz srede 19. stoletja. Roman o življenju Lermontova pod naslovom «Demons» je izšel pred vojno tudi pri nas v prevodu M. Klopčiča.

Trideseta leta preteklega stoletja so bila med najbolj mračnimi v ruski zgodovini. Rusija se je na videz pogreznila v globoko spanje, na znotraj pa se je razvijalo pritaženo in nemno, toda nepretrgano in aktivno delo. Poražena in razbita sila dekabristov so zamenjali novi revolucionarni borci. Belinski, ki ga vidimo v filmu, Herce, Ogarev so pripravljali v Rusiji novo revolucionarno demokratično obdobje osvobodilnega gibanja. V tem času živita in delata tudi Puškin in Gogolj.

Lermontov v svojem ustvarjanju ne hodi več po poti dekabristov, marveč v smeri revolucionarne demokracije. Zagona mu daje njegov boj proti privilegiranim aristokratom in proti sponam, ki teže človeka v tedanjih družbi. Lermontov vidi v boju bistvo človeške dejavnosti, brez boja je življenje nesmiselno. Njegova poezija je zaradi energije, ki kuje borce in junake blizu tudi našemu času.

Obdobje, ki ga prikazuje film, je obdobje pesnikove polne umetniške zrelosti v ustvarjanju, obdobje slave v književnem delu in obdobje nenehnih spopadov z reakcionarno silo in carjem.

Razdor med pesnikom in to družbo je iz leta v leto večji. Že v začetku filma vidimo Lermontova, kako pove takratnim

ogorčen zaradi Puškinove smrti: «Vi, bedna drhal, ki se preriva okrog prestola, najhujši rablji svobode, genija in slaves. Zaradi te pesmi so ga leta 1837. pregnali na Kavkaz, kjer daleč od carja in dvornih vohunov svobodneje diha in nadaljuje svoje delo.

Naslednje leto se vrne Lermontov v prestolnico že kot proslavljen pesnik. Ko se je spopadel na plesu s carjevo hčerjo in objavil neko svojo pesem, v kateri so dvorni krogi videli novo predrznost, so ti sklenili, da mora pesnik iz prestolnice.

Tokrat ga niso poslali v pregnanstvo, marveč so ga premeštili v teniginski pehotni polk na Kavkazu. To pa je bilo bolj nevarno od pregnanstva, ker je bil polk v svojem položaju v vojnih operacijah skoraj obsojen na pogin.

Lermontov se junaško bori in dela, toda njegovi dnevi so šteti. Potuje v Platigorsk podli zaradi svojih sovražnikov, smrti nasproti.

Proti Lermontovu se je zvezala stranka aristokratov, izmed katerih je bil najbolj aktiven knez Vasiljčikov. Ta je nagovoril pesnikovega starega znanca, naj Lermontova pozove na dvoboj. Med dvobojem so kršili pravila, tako da se je dvoboj spremenil v umor.

Kakor Puškin in Gribojedov je padel tudi Lermontov kot žrtev spopadov z mračnimi silami tedanje ruske družbe. Lermontova so ubili, niso ga pa premagali. Njegovo ime, njegova beseda živi in bo živela v zavesti novega, svobodnega človeka.

skladatelj: 20.00 Fantje s Krasa, 21.00 Slušna igra
Sreda: 13.00 Glasba po željah, 18.45 Pevski koncert Vuge Justine, 20.00 Portret velikih skladatelj: Franz Schubert, 21.10 Koncert pianistke Hilde Horak, 22.30 Zabavni orkester Radia Ljubljane
Četrtek: 12.10 Ruske narodne pesmi, 18.30 Zenska oddaja, 19.00 Violinski koncert: Ruppel Karel, 20.10 Samospeve ruskih skladatelj: poje Ivica Blinčar, spremlja Samo Hubad, 21.00 Slušna igra, igrajo člani SNG.
Petek: 12.10 Pesmi jugoslovanskih skladatelj: 17.30 Arije iz klasičnih oper, 18.45 Chopinove skladbe, 19.15 Galusove skladbe: poje komorni zbor — dirigent Ubald Vrabec, 21.00 Mozart: Requiem
Sobota: 12.15 Pesmi slovenskih narodov, 13.35 Rimski-Korsakov: Ruska velika noč, 19.00 Slavni skladatelj, 20.09 Pevski koncert: Otte Ondine, 21.00 Velikonočna glasba.

RADIO

SPORED VAZNEJSIH ODDAJ

RADIA TRST II

(Val. dolžina 203,6)

od 21. 3. do 27. 3. 48

Slovenska poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15

Nedelja: 9.30 Kmetijska oddaja, 13.00 Glasba po željah, 19.00 Zbor iz Barkovelj — dirigent Ubald Vrabec, 21.00 Vesela oddaja, igrajo člani SNG, 22.00 Pevski koncert Dane Ročnikove in Romana Petrovčiča.

Ponedeljek: 12.10 Slovenske narodne pesmi, 13.30 Samospevi s spremljavo orkestra, 20.00 Sportne novice, 20.45 Slovensčina za Slovence, 21.00 Puccini: La Boheme — opera v 4 dejanjih.

Torek: 13.30 Češka komorna glasba, 18.30 Skladbe angleških

TORTILJSKOL predmestje

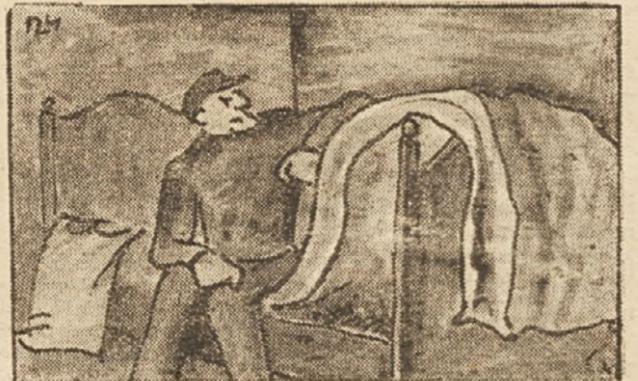
JOHN STEINBECK

Ilustrira B. Grom

XII. KAKO SO DANNYJEVI PRIJATELJI POMAGALI PIRATU IZPOLNITI OBLJUBO.

121. Vsak večer, ko se je Pirat vrnil domov, je najprej snel vrečico, ki mu je visela okrog vratu, potegnil iz nje četrtn dolarja in ga izročil Dannyju. 122. Nato so vsi tovariši slovesno odšli v spalnico, kjer je Danny potegnil izpod blazine vrečo in spustil vanjo denar. Dočim so v začetku prijatelji računali, v koliko vina bi se shranjeni denar lahko spremenil, so se kmalu sprijaznili z mislijo, da mu je usojeno, da se prelije v zlat svečnik v čast sv. Francišku.

123. Nekega večera se je po mestu raznesla vest, da se je potopila neka ladja. Vsi tovariši razen Joa so se veselo odpravili s psi na obalo. Njih največja zabava je bila zbirati predmete, ki jih je izvrгло morje. Vse do jutra so lovili zaklade; ko so izkupili zanje 5 dolarjev, je četrtn dolarja Danny takoj izročil Piratu, ki tega dne ni utegnil na delo. 124. Zvest običaju je Danny doma segel pod blazino, toda vreče ni bilo več. Divje je pogledal po tovariših, toda njihovi obrazi so izžarevali le iskreno ogorčenje.

125. Pirat je začel jokati, Danny pa mu je položil roko na ramo in zašepetal: »Ne jokaj, prijatelj, svoj denar boš kmalu zopet imel.« 126. Tiho so tovariši zapustili sobo, Danny pa je odšel na dvorišče, si oskrbel dolgo vejo in tudi vsak od tovarišev se je primerno oborožil. Pirat jih je začudeno gledal, pokazal s prstom na klanec in vprašal: »Joc?« Danny je prikinal.

ŠAH Botvinik krepko vodi

Končal se je prvi krog šahovskega turnirja petih velemejstrov za šahovsko prvenstvo. Vsak tekmeč je že odigral po eno partijo z vsakim od udeležencev. Ko bo končan drugi krog, bo holandski del turnirja zaključen in vsi udeleženci bodo odšli v Moskvo, kjer bodo odigrali še tri kroge. Do petih krogov je prišlo zaradi odpovedi udeležbe Američana Finea. Težko je delati kaka prerokovanja po prvi petini turnirja. Vendar se je doslej nedvomno pokazala premoč Botvinika, ki ni izgubil nobene partije in je oddal le pol točke Smislovu. Če ne nastopi kaj nepričakovanega, moremo vendar v Botviniku videti bodočega svetovnega šahovskega prvaka.

Zanimivo je, da vodi ta turnir kot vrhovni sodnik Jugoslovan, velemejster, ljubljanski univerzitetni profesor dr. Ing. Milan Vidmar (njegov sin, mojster Ing. Milan Vidmar mlajši je sode-

BOTVINIK

KERES

SMISLOV

lavec našega lista). On do po končanem turnirju v Moskvi proglasil svetovnega prvaka.

V četrtem kolu je bil prost Keres. Botvinik je premagal ameriškega prvaka Reshevskega, dr. Euwe in Smislov pa sta prekinila. V nadaljevanju prekinjenih partij je iz petega kola Botvinik premagal Keresa, dr. Euwe pa je svojo partijo z Reshevskim predal, ne da bi niti nadaljeval. Botvinik in Smislov sta pa remizirala. Stanje po prvem krogu, oziroma po petem kolu je: Botvinik 3.5 točke, Reshevsky 2.5, Keres, Smislov 2, dr. Euwe 0.

Obedve partiji šestega kola, kjer so igrali Keres in dr. Euwe ter Reshevski in Smislov, sta se končali remi; Botvinik je bil prost. Dr. Euwe je torej dosegel svoje prve pol točke.

V PLANICI

S smučkami - 120 m po zraku

JUGOSLOVANSKI PRVAK JANEZ POLDA IN NJEGOV OCE STA BRAVI GORENJSKI GRČI

Slabo vreme v prejšnjem tednu je že zelo ogrožalo prireditev tedna smučarskih poletov. Pri razmeroma visoki temperaturi se je sneg popolnoma razmeljal. Prireditev bi ne bila mogoča, da se ni zjasnilo in shla, dilo. Tako so se v soboto z udeležbo jugoslovanskih, švicarskih in francoskih smučarjev pričeli poleti na veliki skakalnici. Skakalci so se najprej odgnali s polovičnim, potem tridesetinskim in končno s polnim zaletom. Ze v soboto je jugoslovanski prvak Janez Polda iz Mojstrane v držnem, elegantnem in sigurnem skoku postavil nov jugoslovanski rekord 103 m. Švicarji Zurbringen, Tschanen in Blum so pa dosegli 100, 102 m in 111 m.

V nedeljo se je zbralo v Planici iz vseh krajev Slovenije in Jugosla. vije okrog 15 tisoč ljudi, ki se jim je v krasnem vremenu nudil užitek, da so prisostvovali najdaljšim skokom, ki so bili doslej doseženi na kaki skakalnici. Janez Polda je ta dan skočil 120 m, le pri doskoku je rahlo podrsal po tleh. Okrog skakalnice je nastal vihar navdušenja. Pri popoldanskih skokih pa je gledalce posebno navdušil Švicar Blum, ki je v lepem slogu skočil 121 m; a skok se je končal s padcem; dopolne je s 113 m postavil švicarski rekord. To je doslej najboljši skok na svetu.

V ponedeljek so skakali trije Švicarji, trije Poljaki in Jugoslovani Pinžgar, ostali Jugoslovani pa so imeli odmor. Skoki Švicarja Tschanena so bili doslej najlepši. Doslej je to

prvenstvo pripadalo Mežiku. Tschanen, ki se je dodobra vživel v vse okl. nosti pri planiški skakalnici in pre. Studiral stil skakanja na njej, je v ponedeljek popoldne v krasnem stilu dosegel svetovni rekord s skokom 120 m brez padea. Tudi Pinžgar je dosegel lep uspeh, ko je dvakrat skočil po 118 m z rahlim dotikom.

Kros za „Spomladanski pokal“

V krosu za mladince pod 18 leti, ki so teknovali za »Spomladanski

pokal, je nastopilo čez 50 teknovalcev. Med posamezniki je zmagal Fulcs Ivan iz Nabrežine. Sledili so mu: 2. Cantori (Zol-ILVA), 3. Pierobon (Piran), 4. Milan (Sv. Ivan), 5. Pagliaro (Piran), 6. Simoniti (Nabrežina), 7. Tamaro (Primorje), 8. Marangon (Zol-ILVA), 9. Cuk (Nabrežina), 10. Businel (Sv. Alojzij). — Spomladanski pokal si je osvojilo moštvo Pirana, pokal za največje število na cilj dospelih pa je pripadel Nabrežini. Med mladinkami je zmagala Liljana Miškulin (Sv. Alojzij) pred Zuharijevo (Rinaldi) ter Franzonovo (Sv. Vid) in drugimi.

Dogodki doma, v Jugoslaviji in drugod

Zmaga Ponziane - poraz Partizana

V nedeljo so igrala vsa moštva jugoslovanske prve lige. V Trstu je gostovalo »Sarajevo«. Gostje, ki se v začetku niso znašli, so pozneje nekaj časa celo vodili igro, a kmalu je spet vzela vajeti v roke Ponziana, ki je bila znatno boljša kot prejšnjo nedeljo. Predvsem je bil napad bolj aktiven, kar je jasno razvidno tudi iz rezultata 4:2 (prvi polčas 3:1; en gol v korist Ponziane je bil avtogol). Ponziana ima sedaj enako število točk kot Lokomotiva in Metalac, za njo pa so Spartak, Vardar in Sarajevo.

Precej presenetljiva je bila vest, da je državni prvak Partizan izgubil tekmo z Vardarjem (4:3). Tudi zmaga Dinama nad Spartakom v Zagrebu je tesna: 3:2 kakor tudi Crvena zvezda nad Lokomotivo: 2:1. V Splitu je Hajduk gladko odpravil Metalac s 3:0. V drugi ligi je ljubljanska Enotnost premagala Železničarja (Sarajevo) s 3:1 in je na lestvici na petem mestu s 13 točkami. (Sloga na prvem mestu ima 16 točk).

Lestvica I. zvezne lige je takole:

Dinamo	10	7	1	2	30:14	15
Hajduk	10	7	0	3	19:8	14
Crv. zvezda	10	4	5	1	16:9	13
Partizan	10	4	3	3	24:16	11
Lokomotiva	10	4	2	4	12:14	10
Metalac	11	2	6	3	9:12	10
Ponziana	11	4	2	5	12:25	10
Spartak	10	3	1	6	10:18	7
Vardar	10	2	2	6	13:17	6
Sarajevo	10	1	4	5	10:22	6

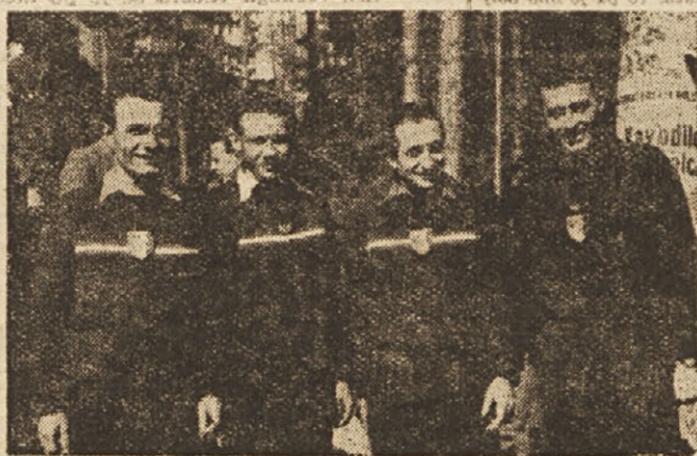
Triestina zopet neporažena

To nedeljo niso premaganci, od 17 golov zabili niti enega; samo ena tekma se je končala neodločeno

s po enim golom na vsaki strani Pro Patria: Lazio, dve drugi pa neodločeno brez gola. To je bilo v Bariju, kjer je gostovala Triestina, ki že enajst nedelj ni doživela poraza in pa v Alessandriji v tekmi z Genova. Torino je zmagal kot gost Vicenzo (4:0), enako Bologna Romo (3:0). Ostali rezultati: Milani: Livorno 2:0; Napoli: Fiorentina 8:0; Modena: Atalanta 2:0; Juventus: Inter 2:0; Lucchese: Salernitana 1:0. — Prihodnjo nedeljo bo igrala v Trstu Juventus.

Še en poraz Škednja

Aurora se more ponašati, da je drugo moštvo, ki je doslej uspelo premagati moštvo Škednja, ki doslej vodi v lestvici, in to še celo z izdatnim rezultatom (3:1). Opomogla pa si je Magdalena z zmago nad Piranom (2:1), pa tudi Dreher se grozeče rine med prve; to ne-

FRANCOSKI SKAKALCI

PRAVKAR SO PRISPELI Z VLAKOM IN HITE PROTI SKAKALNICI

Šport doma in po svetu

Slovenski dijaki v Trstu so sklenili ustanoviti svoje športno društvo. Društvo bi naj imelo lahkoatletsko, smučarsko in druge sekcije. Obstaja ta že dve nogometni enajstorič in pa šahovska sekcija, ki šteje med svojimi člani nekaj izvrstnih šahistov.

KOSARKA

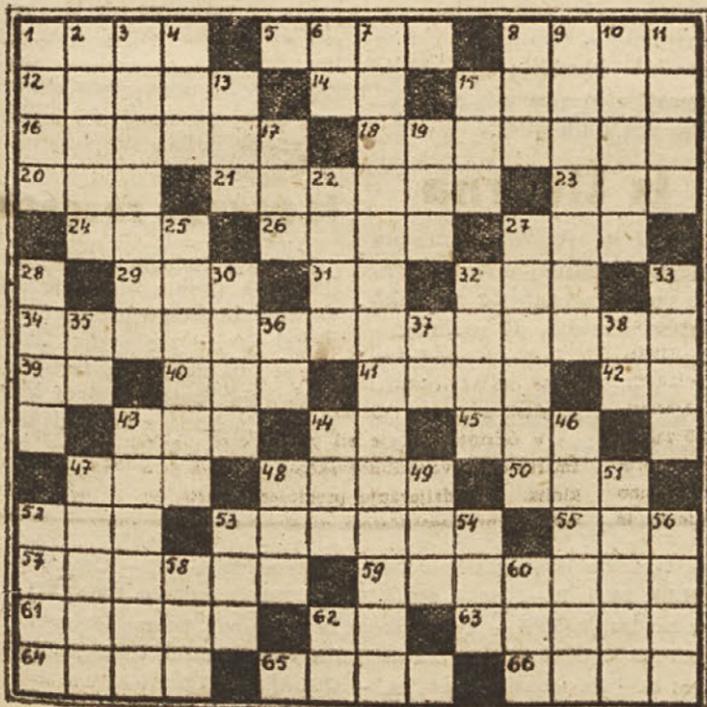
Srečanje med ZDTV in CONI Tržaški in videmski košarkarji so odločno presekali gordijski vozel, ki veže razmah tržaškega športa. Košarkarski skupini — moška in ženska — trojčka »Tomažič« pa sta tudi dokazali, da so v vrstah ZDTV atleti, ki se lahko spopri- mejo s priznanimi tekmeči. Šaj igra videmska ženska skupina v prvi ligi italijanskega državnega prvenstva, moški so pa finalisti v drugi ligi. Moški »Tomažič« so z veliko razliko zmagali: 29:16. ženske pa so s tesnim rezultatom izgubile: 26:22. Vedeti je treba, da je igrala proti njim tudi napadalca Planio, ki je ena izmed najboljših v italijanski državni reprezentanci.

KOLESARSTVO

V kolesarski dirki z zaprekami za prvenstvo STO-ja se je končala z zmago Česna, (Sv. Ivan), ki je prevozil in prehodil progo 15 km v 34 minutah. Sledili so dve minuti za njim: 2. Sosič Rudolf (Opčine), 3. Pečarič Ermanno, (Olimpia), 4. Stibel (OMMSA), 5. Pecotti (Arzenal), 6. Kravos (Arzenal) in drugi.

Bob Fitch, ki je 1. 1948 postavil svetovni rekord v metu diska s 54,96 m, je prešel k profesionalcem; tako so se zelo povečale nade drugih kandidotov za prvo mesto na letošnji olimpiadi.

Križanka

Vodoravno: 1. bolezen; 5. vesel čas; 8. obrambna naprava; 12. pokrivalo; 14. zaimek; 15. tepec; 16. pravica; 18. istrska žival; 20. vzklík; 21. plemo rdečkožcev; 23. žensko ime in rastlina; 24. angleški pridevnik; 26. divjačina; 27. hišica; 29. poglavar; 31. odbit rog; 32. čas; 34. slovenski pesnik; 39. izraz pri kartah; 40. moško ime; 41. moško ime; 42. zaimek; 43. ptič; 44. sredi noge; 45. nedoločni zaimek; 47. prirojena sila; 48. grda tučka za gumb; 50. zelenje; 52. izraz ljudske vstaje; 53. skrbi za hrano; 55. del obleke; 57. mitološka osebnost; 59. posoda; 61. ptica; 62. zaimek; 63. jugoslovanska reka; 64. otok ob irski obali; 65. padavina; 66. bajeslovni letalec.

Navpično: 1. kup; 2. severno ameriška država; 3. žena v zraku; 4. vrsta piva; 6. razum; 7. slovenski pesnik; 8. jaz in ti; 9. sebičnež; 10. krma; 11. potrebna za pripravo divjačine; 13. fašistična organizacija; 15. turški naslov; 17. agencija; 19. sorodniki; 22. voda; 25. osebnost iz francoske revolucije; 27. v redu; 28. žensko ime; 30. 29 vodoravno + 30 navpično = moško ime; 32. poln mrčesa; 33. kmetško zlato; 35. nota; 36. veznik; 37. spolnik (španski); 38. veznik; 43. spis; 44. zaimek; 46. organ v telesu; 47. zbiralec gob; 48. gora v Alpah; 49. duhovnik; 51. skrivnost; 52. del telesa; 53. mladeč; 54. sorodnik; 56. reka na fran-

cosko-nemški meji; 58. nemška reka; 60. pristoje; 62. zaimek.

Šifrirana anekdota

Ko je 1 2 3 — 4 5 6 7 8 9 10 11 Chiac o 3 7 4 7 6 12 13 8 10 — 14 15 2 5 10 16 8 10, se 12 13 — 9 7 17 18 13 19 9 10 3; »Če 15 10 — 16 7 — 5 14 16 6 10 — 1 3 14 8 13 11 — umrl 20 14 — 18 14 12 10 19 — 6 13 21 13 20 16 10 19, 9 13 vem, 1 13 bi se 11 14 18 2 — 20 14 17 6 13 1 10 3 14. — 5 7 bi ga 14 15 2 5 10 3.

Rešitev ugank št. 56

Lešnik v orehu: Vodoravno: 1. postrv, 6. obrt, 9. Stalin, 15. obroč, 17. re, 19. sredo, 20. Krek, 21. Pliomena, 25. Apol, 26. Lipari, 28. okit, 29. berilo, 31. os, 32. Vega, 33. az (za), 34. veda, 35. lg, 36. kava, 37. stan, 38. leto, 40. ta, 41. pa, 43. ti, 47. ur, 49. klavir, 52. ograda, 55. Tirana, 56. kravar, 57. in, 58. ni, 59. on, 62. le, 64. Ahil, 67. Otto, 70. okno, 73. os, 75. Emil, 76. ro, 77. Ebro, 78. da, 79. Patras, 81. Mira, 83. absurd, 85. atom, 86. Trinidad, 89. Ibar, 90. čigav, 92. on, 93. slovo, 94. Irenej, 95. ogon, 96. Stojan.

Navpično: 1. poklon, 2. obris, 3. srce, 4. tokava, 5. rk, 7. brokat, 8. remiza, 10. is, 11. Ararat, 12. lepi

(Filip), 13. idoli, 14. naloga, 16. vl, 18. on, 21. figa, 22. lo, 23. et, 24. Abel, 27. reva, 30. eden, 36. Katarina, 39. opravilo, 42. akta, 44. Ivan, 43. hram, 46. roka, 47. Uran, 48. Marz, 50. li, 51. in, 53. gr, 54. da, 60. limo, 61. skrb, 63. kopači, 65. Herman, 66. list, 68. tiran, 69. Torino, 70. obad, 71. nosilo, 72. madron, 74. satij, 78. Drava, 80. toge, 81. mi, 82. A. D., 84. uboj, 87. rp., 88. AA, 91. Ve, 93. St. Lešnik. Vodoravno in navpično: 1. km, 2. Kvas, 3. kvarte, 4. Margon, 5. Stol. Pregovor: Obljuba dolg dela.

IZID ZREBANJA IZ DVEH STEVILK

- ZOBEK Marij, Boršt 10
- MAZGON Albin, Idrija, Ulies Sv. Trojice 5.
- KOSANAR Ivan, Tolmin 97
- ERJAVEC Franc, Idrija, Studentovska 23.
- SULIGOJ Josip, Bača pri Ajdovščini (p. Sv. Lucija ob Soči)
- KOBAL Angela, Idrija, Bazoška 1.

Kupon št. 59

za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik Jože Koren

Tiskala Zadržna tiskarna v Trstu

PEPA PISE JUCI

Draga Juca!
So zapadni demokrati te dni v Bruslju se sestali, o Marshallovi pomoči tam so vneto razpravljali. Bog nas varuj te pomoči! Mi si le miru želimo; za dolarje svoje zemlje pa si vzeti ne pustimo. Saj vemo, če zapadnjaki kakšen ti priboljšek dajo, zanj desetkrat večjo vrednost hitro ti odvzeti znajo. V tem pogledu bratje Čehi so prav pametno storili, da odločno se zapadu za pomoč se zahvalili. Zdaj, seveda, zapadnjaki se zelo jeze na Čehe, v svojem besu jih dolžijo komunistične pregrehe. Vso pomoč predsednik Truman

zdaj De Gasperiju daje, ker že tudi tam pošteno se pozicija mu maje. Tudi Vatikan boji se, kaj prišlo bo po volitvah in De Gasperija vsak dan spomni v svojih se molitvah. Papež ve, če Togliatti pri volitvah se obnese, da potem še kak pobožni še škandal na dan prinese. In zato tam monsignori v strahu so pred komunisti, saj denarni jim račun, kot vse kaže, niso čisti. O Albaniji pa slišim, da ji neke tuje sile v svrhu incidentov večkrat so že mejo prestopile. Na proteste pa, kot vemo, ni nobenega odziva, ker za te prestopke menda je z zapada direktiva. Dokler pa Albanec ljubil svoje zemlje bo svobodo, tudi ves račun s prestopki se prebrnil bo v vodo. Kar se tiče guvernerja pa je zdaj zadeva taka, da le redko kdo se najde tak, ki ga še vedno čaka. Tudi jaz sem tozadevno vsako nado že zgubila, razen — če morda ne dajo nam ga — prvega aprila.

Te pozdravlja
Tvoja Pepa.

Komentarji k smuškim poletom

Jugoslovan: »Naši fantje so prekoračili normo!«
Švicar: »Dobro je bilo obiskano!«
Avstrijec: »So postregli občinstvu tudi z jedačo?«
Italijan: »Skakalci me spominjajo na dučeja. Visoko letel, nizko je padel.«
Amerikanec: »Slaba športna prireditel. Nihče se ni ubil.«

DOGOVOR AIREY-DE GASPERI

Fašist Gianini obiskal škofa Santina

Obiskal fašist Gianini škofa je Santina, tam na ducejev spomin, pila sta kozarec vina.

Senzacija

Policiji se je te dni posrečilo ujeti dva nedolžna človeka v Rimanih na sestanku OF. Ker je bila nevarnost, da civilni policist s puško ne bo kos svoji nalogi, je prišel na pomoč še tank: nedolžna človeka so za en dan zaprli, tako da se je policiji izplačala vsaj poraba bencina. Ko so neki stari zenici, ki o političnem položaju ni čisto na tekočem, to pripovedovali, je dejala: »Čas bi že bil, da Hitler izgubi vojno. Do kdaj nas bodo še njegovi fašisti preganjali!«

Anekdota o Marshallu

Vprašali so Marshalla: »Zakaj počenjate vse te grdobije?« In dejal je: »Iz ljubezni do svojega bližnjega.« In kdo je vaš bližnji?« so hoteli vedeti. »Jaz sam sem sebi najbližji,« je povedal.

PRED ROJSTVOM NOVEGA POSVETOVALNEGA TELESA

OD TU IN TAM

Jih ne briga!

Trije britanski policaji v Palestini so bili občutno kaznovani, ker so nekemu Arabcu prodali puško. Angleški industriji orožja so ostali po tej obsodbi popolnoma mirni. Njih to ne briga, oni se s tem poslom ne bavijo na drobno, le na debeló!

Turistična sezona v Trstu

V Turčijo je prispelo 800 turistov iz Amerike. S seboj so pripeljali nekaj tankov, letal in križark. Turška vlada turi-

zem zelo podpira in je dala tem obiskovalcem na razpolago vso deželo. Tuji so gostoljubje takoj sprejeli. Izjavili pa so, da se, razen vlade, njihovega prihoda ni nihče razveselil. Kaže, da Turkom ni do prekoceanskih igrač. A to turistov ne moti. Saj so prišli zgolj za svojo zabavo.

Iz Rima

Na sodnem procesu proti Roatti je nekdo vprašal: »Zakaj imajo sodniki tako čudne staroverske obleke?« »Zato,« so mu odgovorili, »da se jih lahko loči od obtožencev.«

Iz Bruslja

Na tukajšnji kuharski konferenci se je razpravljalo prvenstveno o tem, kako bi se zapadna Nemčija čim bolje pripravila in servirala v obliki petih različnih salat.

Iz Livorna

Poročajo, da so v Livornu ameriški častniki učili italijanske vojske ravnanja z atomsko bombo. Pravijo, da so jim nazorno kazali, kako se meče ta reč na sovražnika. Iz previdnosti pa so zamolčali, kako je, če sovražnik vrže tako bombo nanje.

Usodno naključje

Točno ob istem času, ko je zapadni blok v Bruslju podajal poročilo o osnutku dogovora, ki bo vseboval socialne in kulturne klavzule, so v Ameriki vrgli pet zamorcev iz kavarne za belce, tri pa linčali.

Hude poplave

Iz Amerike poročajo o hudi poplavi v Beli hiši. Prav tako poročilo je prišlo tudi o londonski zbornici. Pregledali so vse vodovodne naprave, pa je bilo pri teh vse v redu. Končno so ugotovili, da je jok povzročitelj poplav. Vzrok jokanja, kot so nato dognali, pa so bližnja sovjetsko-finska pogajanja o medsebojni pomoči.

Najstarejši dojenček

Najstarejši dojenček na svetu je vsekakor De Gasperi. Pošteno je že v letih, a ga mama Amerika še vedno doji. Kdaj ga bo odstavila? Verjetno takoj po volitvah, ko bo dojenček goden za penzijo.

Iz prvega razreda

Katchet razlaga dečkom o izvirnem grehu. »In nato,« je dejal, »je Bog obsodil kačo. Rekel ji je: vse svoje življenje se boš plazila po trebuhu.« Tedaj pa fantek v prvi klopi dvigne roko: »Gospod katchet, prosim, kako je pa prej hodila?«

LJUDSKI TEDNIK

NAROCNINA: Cona A: mesečna 60.—, četrletna 180.—, polletna 330.—, celoletna 600.— lir. — Cona B: 40.—, 120.—, 240.—, 400.— jugolir. — FLRJ: 24.—, 70.—, 140.—, 280.— din. — Tekoči račun za STO-ZVU na ime: »Založništvo Primorski dnevnik«, Trst 11-5374. — Tekoči račun za Jugoslavijo na ime »Primorski dnevnik«, uprava. Ljubljana 6-90601-10. — Cena oglasov: Za vsak mm višine v širini enega stolpca: trgovski 40.— lir, finančni in pravni 60.— lir, osmrtnice 70.— lir. — OGLASI pri Upravi od 8.30 do 12.00 in od 15.00 do 18.00 ure. — TELEFON: števil. 93-507.